

Karma

Henri Borel

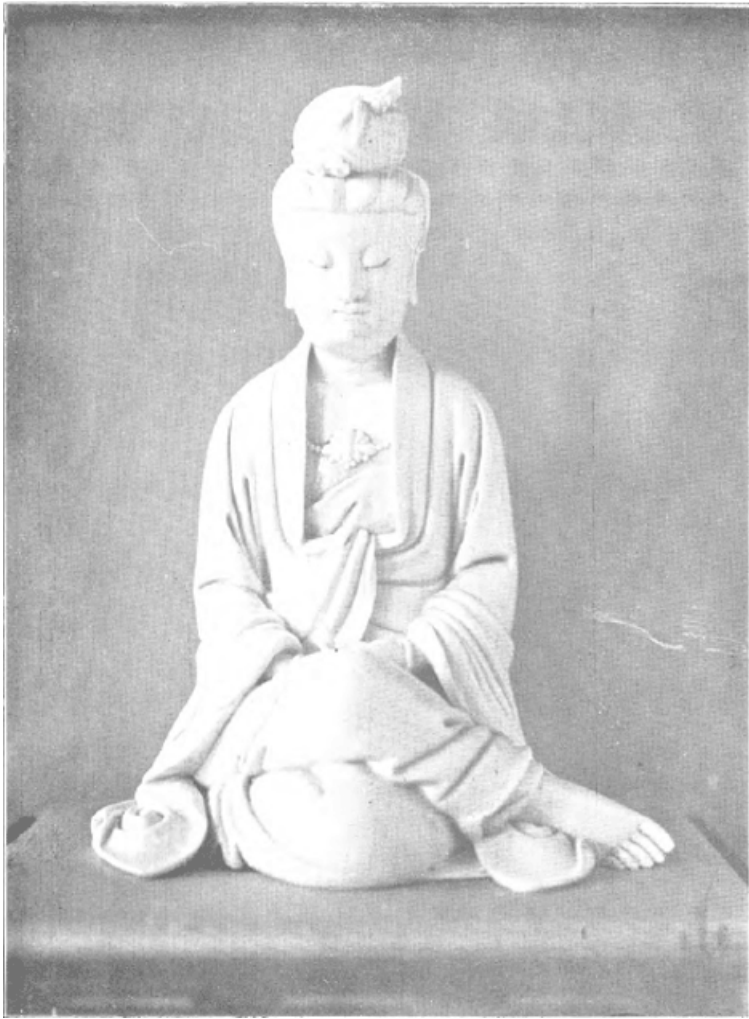
bron

Henri Borel, *Karma*. L.J. Veen, Amsterdam 1923

Zie voor verantwoording: http://www.dbnl.org/tekst/bore002karm01_01/colofon.php

© 2015 dbnl

dbnl

KWAN YIN
(blanc de Chine)

[Karma]

Zij kwam iederen morgen en iederen avond schoon water halen, bij ons in het kleine landhuisje in het Geldersche, Gerda, het Zigeunerkind uit het woonschip dichtbij, aan de Vaart.

Haar ouders en haar drie groote zusters hadden vroeger in een woonwagen gewoond, maar later hadden ze een schip gekregen, en het waren eigenlijk geen Zigeuners, al noemden wij ze zoo, het waren alleen maar zwervers. die leefden van matten en stoelen vlechten,

Het was daar een wilde bende op het schip. De vader dronk, de moeder was een oude slons en de drie groote dochters riepen op den weg de soldaten aan van het kampement in de buurt, schreeuwden er vuile taal tegen en verdwenen er soms mee in het dennenbosch.

En iederen morgen en iederen avond kwam zij schoon water bij ons halen, de kleine Gerda, die wel leek als de vrouwelijke aanminningheid

en onschuld, in een kinder lichaampje geïncarneerd, en als zij bij ons binnen kwam was het of de essence van de Lente om ons heen trilde.

Het was iets als de geur der dennen, het kweelen van de fitis, het bloesemen van de kerselaren, het vlammen van de brem, het treuren van vergeet mij niet, het tintelen der sterren en het jubelen der nachtegale, alles dooreen uitgedrukt in haar schitterende oogen, en de zachtheid van haar bloode meisjesgezicht, en haar broze vingers, en de muziek van haar stem.....

En zij was in het leven gezet naast een vloekenden vader en een vuile moeder, met drie zinnelijke, verdorven zusters, in het benauwde ruim van een woonschip, een broze, frêle bloem in een poel van vuil en modder, en wij begrepen het niet.....

Zij was pas dertien jaar, vertelde zij ons eens, toen wij haar in de huiskamer hadden geroepen, en haar koekjes gaven en chocolade.

Zij had toen een grooten ruiker veronica's en boschviooltjes geplukt en hield ze tegen zich

aan, of ze die zacht tegen haar ziel wou drukken.

Nog drie, vier jaar, en ze zou groot zijn, en worden als die zusters, niet anders wetende, als haar zinnen ontwaakten als grimmige beesten die honger hebben, en niemand zou er zijn om haar te beschermen.

Dit mooie, frêle, teere, het zou ondergaan en verderven, zooals ik zoo véél in 't harde leven heb zien ondergaan, genadeloos en bruut.....

Wij konden het haar niet zeggen, wij konden ook niet eens troosten waar nog niets te troosten viel, konden alleen maar vriendelijk tegen haar zijn en haar koekjes geven en chocolade, en dan moesten wij haar weer loslaten en naar haar donkere toekomst laten gaan. Slechts even kwam zij over de grenzen van ons leven, waar het warm en vertrouwd en verzorgd was, en dan ging ze weer weg, met bloemen in haar kleine handjes, naar een woest vijandig land.

Het was zoo maar heel eenvoudig: een mooi, klein zwervers meisje uit een woonschip, dat water bij ons kwam halen, iederen morgen en

iederem avond, meer niet, en dra weer weg, maar het was een bittere kwelling voor ons, en in mij haalde het oude wonden open en een oud verwijt.

Wáárom moest dit?

Wáárom kón dit gebeuren?

Wáárom was dit teedere, breekbare wezentje met haar lieve, dierbare aanminningheid en haar lente-lichte schoonheid in die harde sfeer van ontucht en boosheid gezet? Wáárom ging dit broze lichaampje, waarin een zachte ziel gedaald was, zoo onherstelbaar genadelooze ellende en besmetting tegemoet, bloede en vreezeloos gaande, met blauwe bloemen in de hand en een zoeten glimlach om delippen?....

Het was als vergalde het ons de lichte lente, waar wij samen waren, heerlijk buiten, waar alles stond te bloesemen en te trillen van jeugd en innigheid, en de nachten waren opgetogen van het hartbrekende lied der nachtegale. Wij spraken er geheele dagen over, wij vergaten het niet als wij roeiden in den avondschemer door de stille plassen, waar gouden

regens om onze hoofden zegenden vanaf de oevers, en waar witte lelies roerloos op het water dreven, zóó plechtig, dat al het onbegrepen er van open ging en alles goed werd.

Alleen dat ééne niet..... dat ééne kon zelfs de witte waterlelie niet zeggen met haar stille openspreiden, en ook niet de roze avondschemer, waar zooveel door verklaard wordt als een gouden ster daarin wenkt.....

* * *

Er woonde dicht bij ons een dichter, die veel in het Oosten had gereisd, en die nu en dan bij ons piano kwam spelen. Hij speelde altijd Bach, omdat hij niets anders meer spelen kón, zeide hij.

‘Als je oud wordt’, zoo legde hij ons eens uit, ‘dan kan je Chopin niet meer spelen, en Schumann niet, en Schubert niet, en zelfs Beethoven niet, den Groote, maar dan speel je Bach, omdat het boven alles uit is en alles achter zich gelaten heeft, en over al het diepmenschelijke heen in de goddelijke harmonie der sferen is gestegen’.

Hij zeide ook eens, glimlachende: ‘Er zijn mensen, die als ze oud worden op een stok of staf leunen, maar ik steun op Bach, dan kan mijn ziel nooit vallen’.

En het was zeer plechtig, als het buiten heel stil was, en de boomenkruinen stonden roerloos van innigheid in den in rust statig geconcentreerden manenacht, om hem dan Bach te hooren spelen, en de goddelijke harmonie der sferen te voelen, waarin alle sterren en alle zielen en alle werelden besloten zijn en veilig geborgen.

En zóó, op een laten avond, toen juist een Praeludium verruischt, was en wij aandachtig ondergingen wat de sterren en planeten bijeen houdt, stond opeens het zwervende Meisje, het zwervende zieltje, op den drempel, met blauwe bloemen tegen haar hart gedrukt, en kwam iets vragen, wat weet ik niet meer, en de dichter uit het Oosten ontwaarde haar en zag haar sprakeloos aan.....

Het was half donker in de kamer, waar alleen een schemerlampje op de piano brandde,

en buiten was bleek sterrenlicht, uit den stillen avond van Mei. Maar toen het zwervende zieltje daar zoo op den drempel stond was het of een vreemd, bovenaardsch licht even om haar heen trilde, uit haar eigen wezen afgestraald.

En de harmonie der sferen, door Bach opgeroepen, trilde eindeloos om ons heen, en omsloot in één vast verband den lente-nacht, de roerlooze boomenkruinen, de ziel van het vragende meisje en onze eigen zielen, die toen begrepen.....

* * *

En ik weet niet meer of de dichter het toen uitsprak, of wel dat het rustig in mij zelve werd uitgesproken, of misschien dat de ziel van het zwervende kind het tot ons gezegd had, of dat vader Bach het reeds verzekerd had in zijn plechtige Praeludium:

Er gaat niets verloren. Ook dit zwervende zieltje niet, dat door de Wet van Karma geïncarneerd is in een lichaam, te midden van een omgeving, waar het de oorzaken het

beste uit kan werken, in vroegere levens gemaakt, oorzaken die even onvermijdelijk hun gevolgen moeten hebben als de planeten hun kringloop om de zon volbrengen moeten. Wat gij hier voor u ziet - alzo werd mij verzekerd - is slechts de uiterlijke, tijdelijke verschijning van een Wezen, dat reeds honderden eeuwen heeft geleefd, en nog honderden eeuwen leven zal, en dat stellig nog vele droeve lessen heeft te leeren, en droeve gevolgen zal moeten uitwerken van oorzaken uit vroegere levens. Dat het frêle, bloode wezentje, hier thans met bloemen aan het hart gedrukt voor u staande, in haar tegenwoordige omgeving van slechtheid en hardheid is geboren, is omdat het hoogere, onzichtbare Wezen in haar dit nodig heeft.

Het is om oude schulden af te doen, en zóó spoedig vrij te worden en voort te kunnen schrijden naar lichter sferen, naar vrediger woning, als al het lagere, dat het nog aankeefde, gelouterd is in ellende.

Maar weet dit ééne wel, *dat niets verloren*

gaat, óók dit zwerfende zieltje niet, en dat alles, wat u in haar thans zoo ontroert, de angelieke blik van haar oogen, het zoete bericht van haar stem, het gevoelige gebaar van haar handjes, van het dierbare Wezen in haar getuigt, dat door al de ellende, die haar nog wacht, nooit zal worden verdorven, maar enkel opgestuwd tot hooger vlucht in volgende, blijder levens.....

Want wat gij, kleine menschen, voor jammer en onrecht houdt, is slechts gemeten in één leven, maar de groote Wet meet met eindelooze maten. Een kort leven is een nietig trapje van den oneindigen ladder die van het duister der aarde naar het Eeuwige Licht stijgt, waar alle zielen in belanden, en niet één ziel gaat ooit reddeloos verloren.....

Het was nu rustiger in mij, toen ik het zwerfende Meisje weer aanzag, en alle mogelijkheden van verleden en toekomst voorgevoelde, die haar jonge leven bestemden. Zijn wij eigenlijk allen niet zulke zwervers, die

op den drempel van het leven komen vragen, en bloemen drukken aan 't hart? En reizen wij niet allen in de woonwagens van onze tallooze geboorten het groote Licht tegemoet?

Toen zag ik pas dat de dichter, die Bach lief had, de hand liefderijk op het hoofd je van het zwerfende Meisje legde en haar zegende, zooals een vader zijn kind.

‘Ik heb dit meisje méér ontmoet’ zeide hij zacht, ‘ik herken haar’.....

En wij voelden, dat het niet in dit leven was gebeurd, maar dat hij een ander leven bedoelde, waar wij niet van zullen weten vóór de droeve lange reize is volbracht.....

Buiten werd de stilte opeens verbroken door een nachtegaal, die de zaligheid van den maanlicht-doorwemelden nacht niet meer in zwijgen kon verduren, en zijn hartbrekend gejubel aanhief van de Liefde die nooit vergaat, de Liefde, waar de sterren van branden en waar de zielen van opstijgen, door eeuwen heen, tot het Groote Licht.....

Wat de boeddha's zeiden

Van ver over de zeeën waren zij gekomen, de zacht glanzende blanc-de-Chine en donkerbronzen Boeddha's, van altaren uit schemerige binnenhuizen en goudlicht-doordroomde tempels, die in het mysterieuze China staan.

Nu waren zij, met een verzameling vaasjes en wierookbakjes en allerlei fijne porseleinen en bronzen kunstvoorwerpen, tentoongesteld in een moderne Westersche kunstzaal zonder wijding, en zij zouden er al te vreemd in geleden hebben als zij niet omsloten waren door nissen en schrijnen, waarin ze hun eigen sfeer om zich heen hielden, die onaantastbaar bleef. Toch waren er ook die géén nis hadden, en die stonden er wel heel ongelukkig en aan hun lot overgelaten; dat waren de minder mooie, die worden altijd het slechtste bedeed in de wereld.

De mensen die kwamen kijken dachten

voor 't meerendeel dat het enkel maar dure curiositeiten en bibelots waren, en hadden geen idee, dat ieder ding van schoonheid iets van de ziel van zijn schepper in zich heeft. Er waren ook zoogenaamde kunstkenners onder, die zich kunsthistoricus-aestheticus noemden, en die gingen voor de sereene Boeddha's en uit zuivere ziel gevormde vaasjes en wierookbakjes staan met een air van: 'ik weet precies hoe jullie zijn moeten' en 'ik zal jullie wel eens even onder een dynastie thuisbrengen, mij zal je er niet in laten lopen'. Als die roerlooze, rustige beelden menschen geweest waren, hadden ze stellig hun lach niet kunnen inhouden, omdat ze natuurlijk precies wisten wanneer zij gemaakt waren, en dat was meestal in een heel andere periode dan die knappe bolleboozen hadden vastgesteld.

De gewone bezoekers uit het publiek zeiden dingen als: 'wat 'n rare ooren' of 'die armen zijn veel te lang' of 'dat gezicht bevalt me minder', net of die Boeddha's menschen moesten voorstellen, die aan fysieke anato-

mische eischen moesten beantwoorden. Er waren ook verslaggevers van couranten gekomen, die in een notitieboekje aantekeningen maakten van wat hun wèl en wat hun niet beviel. Al die menschen kwamen zóó uit het rusteloze, zenuwachtig gejaagde leven, met allerlei onrustige trillingen nog om zich heen, en stonden dan opeens voor die statige beelden, die de wereld ver achter zich hadden gelaten en geen spoor hadden van aardsche beslommeringen, verzonken als zij waren in tot het wezen van Nirvana dóórdringende meditatie.....

Er waren veel blanke blanc-de-Chine beelden onder, van de liefdevolle Boddhisattva der Genade met dien zoeten, zangerigen naam Kwan Yin. Sommigen toonden haar zooals zij, in wuivend wit gewaad, kwam aanschrijden over de zee, zwevend zonder zwaarte, omdat zij enkel geest is, met uitgestrekte hand, om de lijdende menschheid te komen redden door de magie van haar machtig mededoogen; anderen stelden haar voor als de Prinses Miao Sjan, met den koninklijken diadeem op het

nobele hoofd en rijke ornamenten onder haar plooienden mantel, weer anderen deden de Medelijdende zien in diep mediteeren verzonken, zittende met een knie opgetrokken, het wiegende hoofd op een arm geleund, maar één was er onder, die door alle meditatie reeds zóó ver was heen gezweefd dat zij Nirvana bereikt had, waarvan een afglans lichtte achter den blinden blik van haar geloken oogen. Geen van allen waren zij dezelfde, ieder beeld was een zielestaat van den kunstenaar die het in stilte had geschapen, ieder was een suggestie van iets onzichtbaars, onzegbaars dat in den zichtbaren beeldvorm den toeschouwer voor oogen moet komen, om hem er door in het onuitsprekelijke te doen verzinken. En de allerbesten waren, in het oneindige Willooze Schouwen, der wereld reeds los geworden en der materie ontstegen, al was hun uiterlijke vorm, die enkel maar tijdelijk werktuig was van overgang naar het vormlooze, van wat stof gemaakt. Wie in deze beelden magisch verzinken kan, en in hun wezen schouwen zonder

zijn oogen, is vrij van alle banden, en los van leed en geluk, van lijden en liefde.....

Er was ook een groote bronzen Boeddha, in den plechtigen donkerglans van vieil-or, met mystische rossige en goudgroene reflexen, die hoog-onbewegelijk op zijn lotustroon zat, de beenen over elkaar gevouwen en eveneens de armen, in dien oppersten staat van contemplatie en intuïtief denken, dien de oude Wijzen Dhyani noemden, en waarvan de béate zaligheid met geen woord is te benaderen.

Maar één was er, een groote massale, geweldige speksteen godheid, van dat zachte, smeeïge, gemarmerd bruine speksteen dat geen materie meer lijkt, die, log-zwaar van lichaam en leden, met uitpuilenden buik en kwabbige wangen, maar niets deed dan lachen, lachen, lachen. Die lach glom over zijn dikke lippen heen, zette zich voort door de atmosfeer om hem heen als kringen in water, straalde van hem af, en scheen de gansche tentoonstellingszaal te vullen en over de hoofden van alle kijkende menschen heen te gaan, maar nog véél, véél

verder, over alles ging hij heen, over de huizen en de steden en de landen en de zeeën, over het leven en den dood, over de geheele wereld ging die breede lach, die stil was en zacht, van een zóó subtiele spotternij, dat hij misschien óók wel medelijden kon zijn.....

En langs die geweldige Boeddha's, wier vormen op den drempel zweven van het vormeloze, wier wezen onzichtbaar en onzegbaar achter hun uiterlijke verschijning trilt, voor die mysterieuze voertuigen naar den anderen oever van het leven, glijdend over waan en dood heen, die onwerkelijke zee zijn van begoocheling, langs die suggestieve seinen naar wat der wereld en het leven voor goed ontstegen is, roerloos in Gods-rust, onaantastbaar en ongenaakbaar van wezen, hadden den ganschen dag drukke, zenuwachtige menschen geloopt, en hun aangezien met quasi-critische of dom-verbaasde of waanwijze connaisseurachtige gezichten, de hoofden en armen en oogen en ooren en beenen dier lichaamloze goddelijkheden becritizeerend of het menschen

waren, en steeds maar babbelend en keuvelend over bijzonderheden, die niets met hun wezen van louter symbool te maken hadden. Er waren er zelfs onder dat luidruchtig publiek die gelachen hadden over ‘al die zotte gezichten en die lange beenen’, en die wát blij waren dat ze er zelf zooveel toonbaarder uitzagen, en die waren eerlijker dan de zoogenaamde kenners, die het steeds maar over periodes en dynastieën hadden waar zij voor symbolen stonden van het tijdelooze, wier wezen niets met waan van aardschen duur te maken had.

Zóó was den ganschen dag een drukke menigte van luidruchtige menschen langs die zwijgende beelden gegaan, die roerloos-rustig waren gebleven in hun glazen schrijnen en nissen waar géén zenuwachtige trillingen in door drongen, en die heilig waren van hun goddelijk reine uitstraling.....

* * *

Toen het 's nachts twaalf uur had geslagen was het wat de menschen noemen donker in de groote tentoonstellingszaal, en ook was het geluidloos stil voor wie alleen met ooren kunnen hooren.

Maar wie de stemmen der stilte kan verstaan zou aanstonds hebben bemerkt, dat er iets bizonders aan de hand was, zoodra de laatste der twaalf klokkeslagen was verstomd.

Eerst klonk er een proestend lachen, uitbarstend zooals iemand uitbarst die den geheelen dag zijn lach heeft moeten inhouden, en wien het nu te machtig werd. Dat was de speksteen Boeddha, die zijn handen op zijn dikken buik hield.

‘Jij lacht maar’ zei toen een heel fijn stemmetje, ‘jij hebt gemakkelijk lachen, maar denk je dat het voor óns een pretje is zoo aangegaapt te worden en al die nonsens aan te hooren?’

Het was een klein aardewerk Kwan Yin beeldje dat zoo sprak, een dat niet al te best gelukt was, omdat de maker nog niet ver genoeg

was geweest, al had hij gedaan wat hij kon, en er iets erg sierlijks en gracieus van gemaakt. Juist omdat zij zich zoo bevallig en aantrekkelijk lief wist, kon het Kwan Yintje niet uitstaan dat de menschen om haar lachten of gekke dingen van haar zeiden. Zij had een vriendelijk, aanminnig gezichtje, maar niet de ontzaggelijke Nirvanische rust van de beste uit de verzameling.

‘Het is om uit je vorm te springen’ zei ze. ‘Zulke logge, domme, ijdele, zenuwachtige creaturen, die alles nog moeten leeren en nog niet aan de allereerste dingen toe zijn, en die dan nog wat op je aan te merken hebben! Laat ze maar liever naar hun eigen kijken. Ze vonden me niet oud genoeg, en ze willen zelf allemaal jonger schijnen dan ze zijn. En wat 'n akelige trillingen hebben ze om zich heen! Ik wou dat ik óók maar in een nis stond net als die daar, maar ze hebben mij zóó maar op een tafeltje gezet en iedereen kan me met zijn grove handen aanpakken. Brrr!’

‘Ja, je hebt gelijk,’ zei het houten herdertje

op een osje dat naast haar stond. ‘Die trillingen zijn afschuwelijk, en wat ruiken die menschen akelig! Zij hebben me wel driemaal opgenomen om me goed te, bekijken en een dikke juffrouw met uitpuilend vleesch zei dat ik zoo'n raar gezicht had, en vroeg waarom ik zoo fluit speelde op den rug van mijn os en niet liever op den grond ging zitten. Al had ik het gekund, ik zou haar toch nooit gezegd hebben dat ik de ziel verbeeld, die het dierlijke heeft getemd en in bedwang heeft, en nu rustig haar zuivere muziek doet klinken. Is 't niet om te huilen? En die dikke Poei Lik¹⁾ daar, zit maar te lachen!.....’

Ja, hij lachte, hij proestte, en schaterde àl maar door, de goede dikkert, dat zijn buik er van schudde. En tusschen het daverende lachen door zeide hij: ‘Natuurlijk lach ik, kinderen..... Allereerst om wat de menschen van mij gemaakt hebben. Want was ik niet oorspronkelijk Maitreya, de Deernisvolle, de

1) Poei Lik is de uitspraak in 't Amoy-chineesch van Mei Lih (Maitreya).

Liefdevolle, de toekomstige Boeddha, die eenmaal verschijnen zal, als de tijden vol zijn, om de Wereldleeraar te wezen en die nu nog rust in de onuitsprekelijk béate zaligheid van Nirvana? Doordat het onwetende mensdom dien hoogsten geestelijken bewustzijns-staat niet beseffen kan, hebben zij van die gezegende zaligheid een stoffelijken genots-staat gemaakt, en mij uitgebeeld als een oververzadigden, dikgegeten veelvraat die glanst en glimt van welgedaanheid en in Luilekkerland woont, waar vele heerlijke hapjes zijn en parelende dranken. Is dit dan niet om te lachen? Ha! ha! ha! ha! Maar ik lach ook nog om wat anders hoor!’

‘Nu wát dan?’ vroeg het maar half gelukke Kwan Yintje. ‘Dat zou ik wel eens willen weten.’

‘Ik geloof niet, dat je 't begrijpen zou,’ antwoordde het dikke mannetje. ‘Je ziet er erg lief en bevallig uit, maar je moet eerst héélemaal goed uitgevallen zijn vóór je 't begrijpen kunt. Ha! ha! ha!’

Toen hief de ernstige, mediteerende Kwan Yin, die met een opgetrokken knie had gezeten en het hoofd diep gebogen had gehouden over een Sûtra die geheel blank was, zonder éénig schrifteeken, zachtjes het hoofd op, en vroeg met een geluidlooze stem, die niet door de lucht, maar enkel door den ijlsten ether trilde:

‘Lieve Poei Lik, zou je 't mij dan niet willen zeggen? Ik zit nu al zoo lang te mediteeren, en ik ben tóch nog niet eens zoo ver dat ik ook zóó lachen kan.’

Opeens hield het schateren van den dikken Boeddha op, en de lach werd om zijn lippen tot een glans van zacht licht, dat over zijn gansche gelaat ging. En in rustige trillingen, die door den ether vibreerden als onhoorbare muziek, zeide hij:

‘O! Deernisvolle Boddhisattva van Genade, weet je dan niet, dat mijn lachen eigenlijk geen spot is, maar zoete vreugde? Voel je dan niet dat ik over de dingen heenlach omdat ik weet dat ze niet bestaan? Weet dan, o! zuivere

ziel van medelijden, dat ik lach om den sluier van Maya die de waarheid begoochelend omhult, dat ik lach om leven en dood, om hartstochten en begeerten, die evenmin bestaan als zeepbellen en bobbelen op schuimend water, dat ik lach om die arme menschjes, die het zich zoo druk maken en zoo bitter denken te lijden om wat niets dan waan en voorbijgaanden toover is, dat ik lach om liefde en haat en woede en wanhoop, om vreugde en geluk en hoop en verlangen, voel dan toch dat ik lach om die fantasmagorie die Ruimte en Tijd zijn, en als ge gansch verzonken zijt in meditatie, zóó diep dat al die Maya-magie om u wegvalt als nevelen voor de zon, voelt ge dan niet dat mijn lach het licht van goddelijke zekerheid is, dat mij vóórlicht, over alles heen, op den ruimteloozen, tijdeloozen weg naar Nirvana?’

Toen dankte de blanke Kwan Yin hem, ietwat beschaamd, met een blik die zeggen wou: o! dat ik het een oogenblik vergeten kon! en boog het statige hoofd weer diep over de Sûtra

zonder woorden, waar het onuitsprekelijke in te lezen is.

Maar het kleine, nog maar half gelukte Kwan Yintje, en het herdertje, en een bronzen Boeddhatje dat óók nog maar een zwakke poging was, en nog een paar niet al te best geslaagde beeldjes, die wel mooi waren maar nog lang niet wijs en heilig, bleven aan 't mopperen.

‘Dat kan hij gemakkelijk zeggen’ sputterde er een ‘omdat hij nu eenmaal lachende gemaakt is, maar wij die niet zoo geschapen zijn, kunnen het toch maar niet uitstaan dat al die menschen ons zoo dom aankijken, en zulke malle dingen van ons zeggen, en ons aanraken met hun vingers, en ons besmetten met hun uitstralingen, die ze niet eens weten dat ze hebben. Ja, die kleine Kwan Yin heeft gelijk, waarom hebben zij ons óók niet in nissen gezet?’

Een wonder-zuiver wit vaasje, waarvan elke lijn en elke ronding een stukje ziel van den maker was, in zijn gaven eenvoud zoo fijn als een bloem, zeide heel zachtjes: ‘wat

kan 't je schelen? Wees blij dat je mooi bent, meer behoef je toch niet te zijn, en daar kunnen de mensen toch niets aan veranderen.'

'Ja, dat vind ik ook,' zei een glanzend gaaf bronzen wierookbakje, dat met sierlijke zilveren chineesche karaktertjes geïncrusteerd was, die een devoot vers vormden. 'Je blijft toch wat je bent en wat doet het er dan toe wat ze van je zeggen?'

Toen zei een luchtig, uit de materie opzwevend speksteen beeldje van den dichter Li Tai Poh - het had een wijnelk in de handen en zijn oogen keken omhoog naar vage verten - 'Ach, waarom je zoo druk te maken? Het leven is zoo kort, het is immers maar een droom, laten we toch lachen en vroolijk zijn, straks is alles voorbij, óók die mensen.'

En een heel klein, maar van milde genade stralend Kwan Yintje van zacht wilgenhout fluisterde met een ijl stemmetje: 'Als je weet wat al die mensen van binnen eigenlijk zijn, kan je er toch onmogelijk boos op wezen. Het zijn allemaal stakkers als je eens goed

nagaat, tastend in het duister, met niets dan vijf ongelukkige zintuigen en een nog veel ongelukkiger verstand, hoe kan je daar nu iets van verwachten? Daar stumperen ze mee door de wereld van grove stof, de sferen van fijnere stof kennen ze in 't geheel niet, en de onstoffelijke kunnen ze er nog véél minder mee waarnemen. Waarom zou je 't hun dan kwalijk nemen als ze niet voelen wat een Boeddha is?’

‘Best’ antwoordde het maar half gelukte Kwan Yintje van zoeven, ‘dat is zoo, maar behoeven ze dan zoo'n drukte te hebben zoo verwaand te zijn? Vanmorgen waren er twee aan 't kibbelen over de dynastie waaronder ik gemaakt zou zijn, de een beweerde Yung Cheng, de ander zei smalend: hóógstens Tao Kwang. Maar ik ben notabene pas twintig jaar oud en dus wat zij heelemaal nieuw noemen! Hi! Hi! hi! de stommerikken!’

En het houten herdertje begon weer: ‘Het ergste vind ik dat die menschen ons koopen moeten. Die het meeste geld hebben zijn

bijna altijd die met de meeste pretentie. En waarom koopen ze ons? Omdat ze onze zuiverheid en ons symbool voelen? Neen, natuurlijk niet. Omdat het voornaam en mode is om een zoogenaamde collectie te hebben. Hoe heeten die soort mensen ook weer, ik kan nier op den naam komen.....’

‘Hi! hi! hi!’ lachte de groote speksteen dikkert, en zijn dikke gezicht glom, ‘snobs heeten ze, snobs! En hun heele zoogenaamde liefde voor ons is snobbisme.’

‘Ja, ja’ zei het herdertje. ‘Maar nu weet ik nog altijd niet, waarom wij hier heelemaal uit China over de zee moesten komen om verkocht te worden. Zou die mooie Kwan Yin het ons niet eens willen vertellen, die maar altijd door in de Sûtra zit te lezen?’*)

Het stille, sereene beeld, dat weer in diepe meditatie had gezeten, hief èven het mystieke

*) De ‘Sûtra zonder woorden’ uit oude chineesch-boeddhistische legenden, waarvan de bladen onbeschreven zijn, omdat het onuitsprekelijke alleen door meditatie te doorleven is.

ei-vormige hoofd op, en sprak ernstig, met een stem als een zacht-zingende viool:

‘Er gebeurt niets dat toevallig is in de wereld. Als er ooit één toeval zou kunnen gebeuren, zonder oneindige reeksen oorzaken er achter, zou de geheele schepping immers uit elkaar tuimelen. Toeval is alleen het niet weten van de oorzaken, niet kennen van het verborgen verband. Wij zijn allemaal hier gekomen omdat wij hier moèsten komen. Wij zijn boodschappers en zendelingen. Wij hebben hier iets te volbrengen. Als die rijke snobs ons koopen dan is dat, omdat wij iets bij hun te maken hebben, of bij hun vrouwen en kinderen en vrienden, of omdat ze ons later aan een museum schenken zoodat iedereen ons zien kan. Als wij één menschenziel gewekt hebben, en den weg gewezen naar het goede Pad, hebben wij onze zending al volbracht. Het doet er niets toe dat zij in ons enkel maar beelden van stof zien, want onze geheime krachten en uitstralingen halen ze toch met ons binnen. Als we hier van zoo ver over de

zeeën aangeland zijn, dan is dat omdat er hier zielen onbewust om ons roepen en schreien, dan is dat omdat het barbaarsche, door intellect vergiftigde Westen onze leering noodig heeft, en omdat wij onze trillingen moeten uitzenden in de ijle, astrale sferen hier. Ieder van ons brengt toch heiligheid en wijsheid, de een wat meer, de ander wat minder, het is de groote Meester van Wijsheid en Mededoogen, de Heer Maitreya, die ons heeft uitgezonden, om werk te doen in Zijn Naam.....’

Om het hoofd van den grooten speksteen Boeddha, die nu plotseling niet meer grotesk en potsierlijk leek, trilde bij deze woorden een wonder zachte glans van licht, terwijl zijn lach was getransformeerd tot een milde zegening.

En de ernstige Kwan Yin zong voort, zooals een vage viool ‘en sourdine’ zingt in de stilte: ‘Al dat koopen en tentoonstellen en verzamelen, het zijn maar middeltjes die in de stoffelijke wereld zoo gewoon en begrijpelijk lijken, maar het eigenlijke wezen er van blijft

verborgen, dat weet de Meester alleen. Als jullie sputteren en spotten om die arme menschjes en hun snobbish gedoe, is dat omdat jullie zelf nog niet ver genoeg bent, en dan kan je het goede werk ook niet doen. Kijk maar eens naar die smetteloos blanke Zuster van mij daar, die ganschelijk in Nirvana verzonken is gebleven, al kwamen al die domme of snoode of verwaande menschegezichten voorbij haar, kijk ook maar eens naar dien ontzachelijke donker-bronzen Amitabha - wees gegroet, mijn allerheiligste Vader die Eindeloos Licht zijt! - hoe onaantastbaar verheerlijkt hij daar op zijn lotus troont! Als ze het nodig vonden, zouden ze wel eens iets van die mensen kunnen vertellen, dat jullie een heel anderen kijk op hun zou geven.....'

De ontevreden, onrustige beeldjes keken even met stil ontzag naar hun zooveel verder volmaakte Zuster en Broeder, die in 't geheel niet bleken aangedaan te zijn door wat hun, kleineren, zoo gehinderd en geërgerd had.

'Zou ze willen?' vroeg het mopperende

Kwan Yintje. ‘Zij is in Nirvana verzonken, en dan neemt ze zeker de moeite niet om ons in te lichten. *Ik* zou het ten minste niet doen als ik zoo ver was.....’

‘Hi! hi! hi!’ lachte de glimmende dikzak van speksteen, die nu weer heel gewoon geworden was en geen licht meer uitstraalde.

‘Waarom lacht hij nu weer?’ vroeg het Kwan Yintje beleedigd.

En haar grootere zuster, die net een onbeschreven blad van de Sûtra omgeslagen had omdat zij alles wat er niet op stond al in zich opgenomen had, antwoordde: Hij lacht omdat je weer zooiets mals zegt. Want het is immers juist de ontzachlijke genade van Kwan Yin, die een Boddhisattva is, dat zij vrijwillig uit de volzalige beautéudo van Nirvana treedt, zoodra er ergens maar iets te helpen is. En als je haar heel deemoedig en nederig om verlichting vraagt zal ze je stellig niets weigeren.’

Het sputterende, zenuwachtige Kwan Yintje, en het herdertje, en het zwakke kleine bronzen Boeddhatje en nog een paar van die moppe-

rende, maar half gelukke beeldjes zagen nu, eerst een beetje angstig, toen allengs rustiger, en eindelijk blij-verwachtend naar de roerloosreine blanc de Chine Kwan Yin, die met onder het lichaam gevouwen beenen en in den schoot over elkaar gelegde handen, met blinden blik van toegeloken oogen in de oneindigheid van haar geestelijke wezen mediteerend staarde. Haar heiligheid was van de buitenwereld afgesloten door een glazen nis, waarvan de achterwand bekleed was met violette zijde. Smetteloo blank glansde het witte, transparante porselein van het beeld daar tegen, en het was of in die nis een centrum van magisch magnetisme stralend vibreerde, zóó geweldig was haar volheerlijke uitstraling.

‘Groote liefde, groot Medelijden, o barmhartige Boddhisattva van Genade, help ons’ riepen de ontevreden beeldjes, ‘wij zouden zoo graag wat van Uwe zalige rust hebben om ons ellendig bestaan hier te kunnen dragen!’

Onhoorbaar schoof het raampje van de nis

naar boven open, en zulk een wondere trilling vibreerde uit het kleine heiligdom door de zaal, dat de onrustige beeldjes opeens kalm werden en heel niet verdrietig meer keken. Het herdertje nam eerbiedig zijn strooien hoedje af, en vouwde toen de handjes tot gebaar van aanbidding.

Het duurde een tijd eer de roerlooze Kwan Yin kon spreken, want zij kwam heelemaal van Nirvana, en wees maar verzekerd dat dit een afstand is, waar tien miljoen lichtjaren slechts een ondeelbaar oogenblikje bij zijn. Als ik nu zeg, dat zij eindelijk ging spreken, moet ge vooral niet denken aan het geluid van een menselijke stem, maar aan zoiets als het biddende trillen van een Stradivarius in een aria van Bach, dat heeft er nog het meeste van. Het ‘verstaan’ van deze spraak is als het voelen, diep in de ziel, van zulke muziek-taal.

‘Foei!’ vermaande de Genaderijke, ‘hoe kunnen jelui zoo uit het wijze evenwicht worden gehaald door die schepselen, die hier komen kijken! Zij zijn allen mensen, en

daarom allen besloten in de deernis van onzen grooten Meester Maitreya. (Hier glansde het gelaat van den grooten speksteen Boeddha, dat niet meer lachte, maar opeens een uitdrukking had gekregen van machtig Mededoogen, van een bovenaardsch Licht). Zij weten het zelf niet, maar moeizaam klimmen zij op, langs incarnatie na incarnatie, tot de Bevrijding van hun onwetendheid die de bron van allen waan is. De spot, de verwaandheid, het snobbisme (hier grinnikte het herdertje weer even, maar hield dadelijk verschrikt op, vol schaamte), de verwatenheid, ook de deftigheid en de hoogdoenerij en de pedanteske geleerdheid, het zijn immers allemaal uitvloeisels van onwetendheid, van onbekendheid met de Wet, en mogen jelui hen daarom uitlachen of boos op hen worden? Dáárvoor heeft de Meester jelui toch niet hier heen gestuurd. Jelui moet juist helpen om die onwetendheid te verdrijven, en hen in een hogere klasse van leering te brengen. Al is één van U wat beter gelukt dan de andere - het

waren immers mensen die U schiepen, al is het met het allerbeste uit hun ziel - al is de een wat mooier dan de ander, allen hebt ge iets dat de menschelijke ziel omhoog kan stuwen, en allen zijn jelui scheppingen van levenden geest, met eigen trillingen en eigen uitstralingen, al kent de zoogenaamd geleerde empirische wetenschap de occulte kracht van Uw wezen niet. Zooals wij hier staan, schijnbaar enkel maar een tentoonstelling uitmakend van wat Oostersche kunst, en voor wat de mensen noemen geld te koop, zijn we een machtig magnetisch centrum van die goddelijke kracht, waarvan de geheele Kosmos is opgebouwd, en die de evolutie der menschheid onweerstaanbaar voortstuwt. Degenen onder jelui die het meeste mopperen, hebben nog te veel van het menschje dat hen schiep, en dat wel een voorgevoel had van het groote, maar toch nog niet ver genoeg was. Jij, lief, klein Kwan Yintje, dat zoo aan het sputteren was, hebt, naast al je gratie en je aanminnige gezichtje en je fijne handjes, nog te veel vrouwe-

lijks, daarom ben je wat jaloersch en lichtgeraakt, en ook een beetje ijdel. Jij, aardige herdertje, die daar zoo luchtig op je mooie osje zit, hebt het dier nog niet heelemaal in je macht, anders zou je niet zoo opspelen omdat de menschen je niet bevallen. En zóó hebben alle brommertjes en kruidje-roer-me-nieten onder jelui iets, dat ganschelijk niet past bij een Boeddha of een heilige, en mopperende vaasjes en wierookbakjes kunnen onmogelijk heelemaal gaaf en zuiver zijn, want volkomenheid is volmaakt gelukkig in zich zelve en een genade van den Meester.

Als ik jelui nu maar van enkele dier menschen die zoo jelui lachlust of boosheid of spotternij zoo hebben opgewekt, eens vertel hoe ze werkelijk zijn en wat dus hun eigenlijke wezen is, zal stellig iets van het milde Mededoogen van den grooten Meester Maitreya al die leelijke gevoelens verdrijven, en er zal er niet één onder zijn voor wien ge geen deernis gevoelt. Ik zal er dus even een paar uitnemen. Hoor nu goed:

Die ééne meneer, met dat lintje in zijn

knoopsgat en dat zoogenaamde voornamen uiterlijk, die president is van een uit eigenlijk niets dan onbeduidende geldmannen bestaande Vereeniging tot Aankoop van Aziatische kunst - terwijl ze geen zwakste trilling van het ware wezen dier kunst ooit hebben opgevangen - is niets dan een arme stakker. Heel diep binnen in zijn hart weet hij maar al te goed hoe leeg zijn leven is, hoe alles waan en schijn aan en in hem is, hoe hij met al zijn rijkdom toch niets van het allerheiligste en schoonste zijn ziel binnen kan krijgen, en hij is ten prooi aan een in dit leven ongeneeslijke verveling. Hij neemt tegenover de buitenwereld het air aan van kunstbeschermer te zijn, en omdat Oostersche, vooral Chineesche kunst nu in de mode is, koopt hij mooie Chineesche beelden en vazen en pullen, en heeft hij een heeleboel dynastie-jaartallen uit zijn hoofd geleerd, met wat verzamelaars-jargon. Is het niet vreeselijk zóó te moeten leven, met die gapende leegte van binnen, en dat grijnzende leugen-masker voor? Moeten jullie, die zooveel

verder zijt, dien stumpert uitlachen? Doet liever je best, zóó innig en magisch iets van het Boeddha-wezen uit te stralen dat de Boeddha, die zich zelf in dien ongelukkigen stakkerd vermomd heeft, opééns wakker wordt en zijn vermomming afwerpt. Jelui weet toch, dat in àlles en àlles een Boeddha woont, al is hij begraven onder nòg zooveel lagen van onbewustheid en onwetendheid, en dat àlles, van een rotsblok en een lotus en een zwaan tot een moordenaar en een kluizenaar en een dewa toe, ééns in Nirvana zal opgaan?.....’

Het onrustige Kwan Yintje keek na deze woorden wat beschaamd, het herdertje sloeg verlegen zijn oogen neer, het kleine slecht gelukte bronzen Boeddhatje wist met zijn figuur geen raad en keek gespannen-aandachtig met zijn derde oog naar de spreekster, de ontevreden vaasjes en wierookbakjes begonnen zachtjes glanzend te blozen, en de lach van den grooten speksteenen Maitreya lichtte vol vergeving en zegening.

Toen ging de genadevolle blanke Kwan Yin door met hare milde oratie:

‘Hebt ge dat oude, kleine, bleeke juffrouwkje gezien, dat zoo heel stil langs ons ging en zoo zuur leek te kijken, alsof ze ons allemaal niet de moeite waard vond? Dat is een arm wezentje, dat in dit leven haar liefdeloosheid van een vorige incarnatie uitboet, en daarom nooit de liefde heeft genoten. In die vorige incarnatie was zij een volschoone, verrukkelijke vrouw, die door de edelste mannen is aanbeden en vereerd, en die zonder wroeging ellende en dood heeft veroorzaakt aan wie haar het innigste liefhadden, alleen dien mannen haar lichaam gunnend, die haar de meeste rijkdommen konden geven, en ze weer uit haar leven weg stootend als ze niets meer te geven hadden. Nù is ze een leelijk, verschrompeld juffertje, een beetje mismaakt, die de menschen niet durft te toonen dat ze inwendig verteert en wegkwijnt van honger naar liefde. De incarnatie die zij nu doormaakt, is een harde les voor haar, die zij hóóg noodig had. Zij kijkt

angstig en om dit te verbergen onverschillig, en zelfs een beetje spottend naar ons, maar onze rust gaat toch al wat in haar over, en zal haar helpen, haar ellende te dragen. Zij gaat morgen haar spaarduitjes natellen, - want ze is erg zuinig en gierig en heeft van haar armoede toch nog wat op zij kunnen leggen - en koopt dan juist jou, klein, bevallig Kwan Yintje met je lieve gezichtje, omdat je (maar dat weet ze in 't geheel niet) een beetje op háár gelijk zo als ze in die vorige incarnatie was. Doe nu je best, zusterke, toon haar elken dag al je schoonheid, maar ook je rust en je reinheid, wikkel haar langzaam, ongemerkt in je uitstraling, tril gedachten van genade en mededoogen om haar heen en help haar, het slechte Karma van vorige geboorten uit te werken en in de volgende incarnatie een beter mensch te zijn. Dáárom ben je van zoo ver over de zee hier gekomen, zusterke, dáárvóór heeft de Meester de hand van je schepper, dien eenvoudigen, van zijn kunst onbewusten werkman in Zuid-China be-

stuurde, en je uitgezonden naar hier.....?’

Het was of het eerst zoo ontevreden, onrustige Kwan Yintje opeens een transformatie onderging. Haar kleine fijne vingertjes trilden, en zij bracht duim en wijsvinger van de linkerhand éven bij elkaar met een expressief gebaartje, als teken dat zij het volkomen begrepen had.

‘En ik? waar zal ik terecht komen?’ vroeg het kleine bronzen Boeddhatje, dat wel niet heelemaal geslaagd was, maar toch iets van den grooten vrede in den blinden blik van zijn geloken oogen had, die het voor gevoel is van Nirvana.

‘Jij zult over drie maanden in de sterfkamer staan van dien dikken, welgedanen, opgeblazen meneer, die je zoo boos maakte toen hij je even met zijn vettige vingers opnam,’ antwoordde de wijze Kwan Yin. ‘Hij is o! zoo rijk, althans wat menschen rijk noemen, van erg veel geld en bankpapier, allemaal verdiend - dat wil natuurlijk zeggen: niet verdiend - toen de verschrikkelijke oorlog woedde, dien

de hebzucht van de menschen heeft doen uitbarsten. Hij koopt je over een paar dagen, beste broeder, ofschoon hij je leelijk en potsierlijk vindt, omdat men hem gezegd heeft dat het deftig staat en artistiek om een Boeddha in den salon te hebben. Hij weet niet, dat hij op 't punt is de beroerte te krijgen, die voor zijn evolutie noodig is, en dat hij precies vandaag over drie maanden en drie dagen begraven wordt. De laatste dagen vóór zijn sterven zal hij héél stil, alléén op een divan liggen, want hij zal verlamd zijn en zich niet meer kunnen bewegen, en zij zullen hem tusschen al den rijkdom van zijn salon op die rustbank leggen, schijnbaar toevallig, maar inderdaad omdat dit zoo voorbeschikt is, en dan zal opeens zijn blik op het Boeddhabeeld vallen, dat hij gekocht geeft hoewel hij het zoo mal vond. Doe dan je best, broeder, straal ál het heilige uit dat je schepper uit zijn ziel in je over heeft doen trillen, geeft dien rijken, armen stakker het Teeken dat hem den weg moet wijzen naar het Pad, laat àl de rust van

je door een afglans van Nirvana gezegende gelaat in zijn ziel overgaan, en hij zal den stap hebben gedaan, die beslissend is voor zijn volgende incarnatie. In een helder oogenblik, kort voor zijn dood, zal hij je plotseling herkennen - immers je bent datgene wat altijd, diep verborgen en door dichte sluieren omhuld, als zijn innigste wezen in hem zelf onbewust geleefd heeft - en dit zal het begin van zijn Bevrijding worden. Voel je nu waarvoor je in deze zaal te koop staat, zoals het lijkt, maar in waarheid welke zending je te volbrengen hebt?.....'

Uit het derde oog in het voorhoofd van den kleinen bronzen Boeddha schoot opeens een straal violet licht naar de wijze, oreerende Kwan Yin toe. Dat was zoo zijn manier om te zeggen, dat hij haar volkomen begrepen had en zijn zending getrouw zou vervullen.

'En die bleeke jonge man,' vroeg het kleine witte vaasje van zoeven, gaaf en blank als een bloem, die op rank stengeltje omhoog

rijst, en met een zacht ontplooiende opening als een kelk die haar geur opzendt in een ochtendhemel vol kwijnende sterren, ‘die bleeke jonge man, in dat havelooze jasje, die mij zóó zacht opnam dat het mij heelemaal geen pijn deed, en mij met zijn fijne vingers zoo streefde, wat zal er met hèm gebeuren?’

‘Die jongeling is een dichter,’ sprak de alwetende Kwan Yin, voor wie verleden en heden en toekomst één zelfde begoocheling van Maya zijn, ‘en je schoonheid, je volkomenheid zonder één fout ontroerden hem tot in het diepst van zijn ziel. Ook heeft hij je herkend, al is hem dat niet bewust, omdat je in vroegere eeuwen, in zijn vorige incarnatie, in Hangchow op een tafeltje hebt gestaan, waaraan hij toen zijn vage, suggestieve chineesche verzen schreef. Een van die verzen roemde juist de blankheid en volmaaktheid van je vormen, die hij vergeleek met de schoonheid van zijn geliefde vrouw. Hij zal in dit leven arm en miskend moeten zijn, omdat hij in dat vorige

leven zijn gaven niet genoeg waardeerde, zijn rijkdom verkwistte en prat ging op zijn roem, maar het diepe kunstgevoel voor het schoone heeft hij toch uit die vorige incarnatie medegekregen en zal hem troosten, en kracht geven de ellende van dit armzalige stoffelijke bestaan te dragen. Een rijke, getrouwde vrouw, die haar kindje te lief heeft om haar man te verlaten, maar die groote dierbaarheid en ook menschelijken hartstocht voor dezen armen dichter voelt, wiens verzen haar diepste wezen hebben geroerd, zal je koopen, jou blanke volmaaktheidje; op zijn verjaardag, vandaag over acht dagen, zal zij je in een met zijde bekleed foudraal van sandelhout naar hem toe sturen, en nooit zal hij weten dat zij hem kloppend hart bespied heeft toen hij je in een hoekje van de zaal met bevende vingers stond te streelen, evenmin als zij weet dat zij in een vorige incarnatie een arme vrouw was, die door hem geholpen is in uiterste ellende, toen haar kindje van honger dreigde te sterven. En zóó zal je in een poover zolderkamertje

de éénige rijkdom in zijn armoede zijn - want je bent heel veel geld waard omdat je werkelijk meer dan duizend jaar oud bent, jij dien de zoogenaamde kunstkeners juist voor nieuw houden -, je zult hem stééds den idealen vorm van schoonheid en volkomenheid voor oogen houden, en als hij sterft - hij zal heel jong sterven, over drie jaar al - zal zijn nagelaten 'Ode aan een Witte Vaas' onsterfelijk wezen en hem opééns beroemd doen zijn voor de komende geslachten.....'

Het wonder-blanke vaasje bloosde van geluk toen het dit hoorde, en een bijna onmerkbaar zacht-rose trilling, zóó vaag en subtiel als het allereerste zonlicht-beven in heel vroegen morgen, waar alleen de vogelen het vage vibreeren van voelen, ging door het crême-wit van zijn glanzende glazuur.

'En nu geloof ik dat ik jelui wel genoeg gezegd heb' besloot de zoete Moeder van Genade, die gezworen heeft nooit Nirvana voor goed binnen te gaan zolang nog één menscheijk wezen smart lijdt door onwetendheid

‘ik behoef nu zeker niet van al die mensen alle bijzonderheden te vertellen, die jelui inzicht geven in hun wezen en hun schijn. Als je van al die mensen maar het Karma weet, is er geen enkel onder waar je boos op kunt zijn, of waar je zelfs maar over spotten kunt. Er valt niets de mopperen en niets te lachen.....

‘Hi! hi! hi!’ klonk het opeens, en alle Boeddhatjes en vaasjes en wierookbakjes keken verschrikt op, ontzet over de oneerbiedigheid. Het was de speeksteen dikzak, die het weer niet laten kon, en zijn gullen lach deed uitschateren uit zijn dikken smul-mond. ‘Ha! ha! ha! hi! hi! hi -’

Maar de alles begrijpende, genadevolle Kwan Yin, die het onvergankelijke aanschouwt achter den vergankelijken sluier der dingen, daar Maya's sluiere wegvielen voor den al-zienden blik van haar derde Oog, wist wel wát dit lachen betekende, en zelfs plooiden zich even een lachje om haar eigen lotus-lichten mond, alsof ze zeggen wilde: ‘Dacht je dat ik den heiligen

humor van alles, waar ik zoo even over gesproken heb, niet kende, en dat ik zelf óók niet zalig lachen kan om het goddelijke spel van Waan en Begoocheling, dat Boeddha's Hart der Wereld voor de menschen verborgen houdt?’

En toen de glimmende dikzak naar welbehagen uitgegicheld had, zeide zij, zacht als het zingen van een hemelsche viool: ‘Nu ga ik weer heen, zusterkens en broederkens, naar héél, héél ver en toch niet ver, daar Ruimte en Tijd er niet bestaan, maar zoodra jelui me noodig hebt zal ik weer komen, roep mij maar gerust, ik wil Nirvana's zaligheid niet blijven genieten zoolang één menschelijk wezen nog in het lijden van den Waan verkeert, dát heb ik onzen machtigen Meester van Mededoogen immers gezworen. Maar ik geloof niet dat jelui mij vooreerst noodig zullen hebben, dat zie ik wel aan jelui rustige uitstraling, zoo héél anders als zoo even, en aan jelui tevreden, begrijpende gezichtjes. Laten wij enkel nog samen een Namu Amitabha zeggen ter eere

van mijn Vader, die Eindeloos Licht is'.¹⁾

En heilig zacht klonk door de zaal, van alle beelden en beeldjes, en vaasjes en bakjes en kelkjes, een eerbiedig 'Namu Amitabha!', als een devoot choraal van Bach.

Om het sereene hoofd van het groote donker-bronzen Amitabha-beeld, dat niet gesproken had, maar al de woorden van zijn geestelijke dochter Kwan Yin op mystieke wijze had geïnspireerd, glansde even een zóó bovenaardsch, ontzachtelijk heilig licht, dat over de gansche zaal met alle beelden en dingen er in een violette glorie ging.....

Toen schoof het glazen raampje van de nis, waar de àl-wijze Moeder van Genade in beveiligd stond weer dicht, en weg was zij weer, de blanke, genadenrijke, millioenen en millioenen lichtjaren ver, opgenomen in Nirwana, boven alle woorden en begrip, waar alleen zij

1) Amitabha, de 4e Dhyani-Boeddha is de geestelijke vader van Avalokiteshvara, de 4e Dhyani-Bodhisattva die in China Kwan Yin heet. 'Namu' is ongeveer gelijk aan het Latijnsche 'Ave'.

van terugkomen op de aarde, die het offer van Mededoogen brengen aan de droeve Menschheid.

Alle beelden en vaasjes en bakjes waren nu roerloos stil, als een menigte die pas het Mis-wonder over zich heeft voelen komen, geen enkele mopperde er meer, of voelde boosheid en spot, maar allen waren diep verzonken in meditatie over de woorden, die de blanke, smettelooze Kwan Yin als hemelsche muziek over hen heen had doen trillen.....

En den volgenden dag kwamen er weer heel veel bezoekers, die met gewichtige, waanwijze, en ook wel met lichtelijk spottende gezichten door de tentoonstelling heenliepen, en gissingen maakten omtrent dynastieën en perioden, en aanmerkingen ten beste gaven over te lange ooren of te bolle gezichten of veel te groote voeten.....

De tijd.

Van zijn moeizaam en zorgelijk weggelegde spaarpenningen had hij het gekocht, het kleine witte beeldje. Het had al zoo lang hij student was voor het étalageraam van een antiquair gestaan, met een etiketje er bij: ‘gegarandeerd oud-chineesch Boeddhabbeeldje’, en het had hem telkens als hij er voorbijging als 't ware gewenkt en geroepen. Geroepen met een onhoorbare, zwijgende stem, en gewenkt met het onbegrijpelijke gebaar van zijn linkerhandje, met duim en wijsvinger luchtigjes tegen elkaar gedrukt, en de drie andere vingers naar achteren gebogen. Voor vijf en zeventig gulden had hij het gekocht, en dat is een hééle schat voor een arm studentje, dat niet eens lid van 't Corps kon zijn omdat het veel te duur was. Hij studeerde in de oude Oostersche talen en godsdiensten, en liep college over Boeddhisme, bij een professor die vreeselijk

geleerd was, véél te geleerd om ooit zelf iets waardevols van Boeddhisme te beleven.

O! Hoe gelukkig was hij met zijn beeldje, en hoe trotsch was hij er heimelijk ook op! Want het was oud, en een Boeddhabeeldje moet oud zijn, anders is het niet mooi. Het was van porselein, en de antiquair had hem gewaarborgd dat het uit de Ming-periode was. In de bibliotheek van de Academie had het studentje nagesnuffeld dat die periode van 1368 tot 1645 n. Ch. liep, en in een erg geleerd boek over Oostersche kunst had hij gelezen dat er maar heel weinig echte stukken uit dien tijd bestonden. Zijn vrienden waren er erg jaloersch op, en begrepen niet hoe hij het ooit had kunnen kopen. Hij vertelde er hun ook niet bij dat hij een jaar had 'kromgeleged', en op zijn tóch al niet te overdadige eten had bezuinigd om zooveel geld bij elkaar te krijgen. Hij had nu geen cent meer op de spaarbank, daarvoor was hij nu echter in 't bezit van een 'oud' Boeddhabeeld. Wat een luxe! Maar hij leerde er dan ook veel meer van dan van al de

colleges, die de verschrikkelijk geleerde prof gaf. De ontzachelijke Rust, die van het sereene gelaat afstraalde, de verheven Wijsheid achter de geloken oogen, die niets van buiten, maar het eindelooze van binnen in de ziel zagen, de Bevrijding van alles wat der wereld is, die uit de roerlooze meditatie-houding zwijgend opjubelden, leerden den jongen, zoekenden, dichterlijken student méér dan alle geleerde professoren van de wereld, verward in al te veel woorden uit boeken, ooit zouden kunnen doceeren van uit hun hoogleeraarlijke stoelen.

Uren lang kon hij er 's avonds, bij 'stil lamplicht en gepeinzen' naar zitten kijken, en dan kwam een wonder-zalige rust over hem. Alleen was er altijd iets in het subtiële gebaar van duim en wijsvinger, dat hij maar niet vatten kon. Hij voelde wel dat het iets zeggen wilde, maar wist niet wát. Het beefde tusschen die twee vingers, het zweefde er om heen, het weifelde en vibreerde, en draalde en wenkte, en dook weer weg, zooals een naam, waar je maar niet op kan komen, en die je

tóch éens geweten hebt, wel eens weg is gedoken in de herinnering. Een gebaar was het, dat het onuitsprekelijke wilde uiten en tóch niet uitte, juist *omdat* het onuitsprekelijk en onzegbaar is..... Hij was zóó gelukkig met zijn ‘oude’ beeldje, dat hij er wel eens mede geplaagd werd.

‘Kom, kom, zei een jaargenoot eens tegen hem, ‘jij met je oud, wie zegt je dat het oud is, het kan net zoo goed nieuw zijn!’

Hij veinsde er om te lachen, maar het deed hem inwendig pijn. Als het niet oud was zou het immers ook niet ‘echt’ zijn. Alleen oude beelden waren ‘echt’, had hij altijd gelezen en gehoord. En als het niet ‘oud’ was zou hij zich al die rust en dat verhevene, dat hij er bij gevoeld had, maar verbeeld hebben. Dan was hij ook leelijk bekocht voor zijn geld

Toen ging hij met zijn beeldje naar een meneer, die bekend was als ‘historicus-aestheticus’ en die in tijdschriften veel geschreven had over Oostersche kunst, een, die algemeen doorging voor ‘deskundige’ en studies had gemaakt in alle musea van de wereld En het

was een verschrikkelijke slag voor hem, toen die meneer, die er bar en bar geleerd uitzag, het beeldje door zijn groote bril aan alle kanten bekeken had, en zelfs met een loupe geïnspecteerd, hem op stellingen toon verklaarde: ‘Men heeft U beet gehad, en U hebt er veel te veel voor betaald, want het is beslist nieuw. Het kan hoogstens 'n jaar of tien, twintig oud zijn. De markt is tegenwoordig vol van die dingen.....’

Met een gebroken hart, alsof de geheele wereld hem ontzonken was, kwam de student terug in zijn armoedig kamertje, drie hoog achter, waar het Boeddhabeeldje zijn éénige luxe was geweest. Zijn illusie was weg, en zijn geld was ook weg. Alles was eigenlijk weg. Het was nu immers niet ‘echt’ zijn mooie, dierbare beeldje.

Hij werd nog stiller en afgetrokkener dan vroeger, en voelde zich van alles en allen verlaten. Met niemand sprak hij er over, maar hij zette zijn vroeger zoo aangebeden en bedierbaarde beeldje achter in een kast, waar niemand

het zien kon. Aan zijn vrienden en kennissen zeide hij dat hij het verkocht had, met winst nog wel. Wat had je eigenlijk aan zoo'n beeldje? Je kon het geld toch immers veel beters gebruiken? En ze vonden dat hij er heel verstandig aan gedaan had.

Toen kwam er een influenza-epidemie in de universiteitsstad. Het arme, teleurgestelde studentje kreeg het ook te pakken, in lichten graad. Hij voelde zich alleen maar een beetje duizelig en koortsig. Toen hij wat in de kast ging scharrelen om te zien of hij er niet nog een fleschje aspirine-tabletten in had staan, zag hij opeens het beeldje weer, dat hij in geen weken te voorschijn had gehaald.

Het was tegen den avond. Het licht was nog niet op, en alle dingen in de kamer stonden vaag en vreemd in de schemering, die de sfeer is van de grenzen tusschen waarheid en droom.

Verdrietig nam het studentje het beeldje in zijn koortsig klamme handen, en zette het op een rooktafeltje, bij den éenigen gemakkelijken luierstool, waarin hij altijd in het on-

waarschijnlijke half-uurtje vóór de lamp aan ging, wat zat te soezen. Hij voelde zich loom en slaperig, en bemerkte, hoe het al donkerder en donkerder werd, maar zag nog even hoe het witte, glanzende beeldje het licht het laatst van alle dingen in de kamer in zich vasthield.

‘Je hebt me bedrogen, zeide hij in zich zelf, ‘je was niet echt. En ik heb zóó op je vertrouwd en zóó veel moois in je gezien dat er niet was....’

Toen gebeurde er iets wonderlijks. Het beeldje begon te praten. Of eigenlijk, niet het beeldje, met een stem, maar het gebaartje, het nooit begrepen, vage, geheimzinnige gebaartje van duim en wijsvinger begon open te gaan en zich te openbaren. Opeens onthulde het alles, wat het altijd verborgen had gehouden, en wat het studentje maar niet had kunnen vatten. En het nu heelemaal duidelijk geworden gebaartje zeide:

‘Jou dwaze jongen, hoe heb je nu zoo verdrietig kunnen zijn om iets dat niet bestaat?.... Hoe heb je nu zoo kunnen tobben om wat je jaren noemt, zonder te weten wat je daarmee

eigenlijk zeggen wilt?..... Hoe oud ben je zelf wel?.....’

‘Een en twintig jaar’ antwoordde het studentje werktuigelijk, in zijn sluimerend soezen.

Het beeldje glimlachte, onmerkbaar. Het had altijd geglimlacht, o! zoo onmerkbaar en onzichtbaar, zoodat het studentje het nooit eerder opgemerkt had. Het was een vaag, alleen in uiterst subtiele waarneming éven te voelen glimlachje om den zwijgenden mond, een lachje, boven alle dingen uit, dat alle Boeddhabeeldjes hebben, maar waarvan de trilling alleen op te vangen is in zeldzame momenten van uiterst ijle spanning. En het gebaartje zeide:

‘Een en twintig jaar, jongen..... Dacht je dat je pas één en twintig jaar oud was? Je bent véél, véél ouder en véél, véél jonger..... wat weet je van je vroegere incarnaties af en wát van je volgende?..... en wat is nu die vier, of vijfhonderd jaar van de Ming-dynastie af tot wat je heden noemt?..... één oogenblik

maar van dat niet-bestaande, dat de mensen Tijd noemen..... de Tijd is een slak en een pijl..... De Tijd is een flikkering en een eeuwigheid..... heb je ooit één oogenblik Tijd gezien of gehoord?..... kijk eens op dat jammerlijke ding dat je je horloge noemt..... tien minuten vóór zeven denk je dat het is, maar als je 't zegt is 't al niet meer zoo, dan is 't weer een paar seconden later..... nooit gebeurt er iets op een zekeren, vasten tijd, het is altijd weer een andere..... er bestaan geen uren en geen minuten en geen seconden, je verbeeldt het je alleen maar..... er is niets dat blijft en hetzelfde is, ieder millioenste deel van een oogenblikje is 't immers weer anders..... de Tijd is een stukje van den sluier van Maya, waardoor je het Tijdelooze niet zien kunt..... arme jongen, je leeft, of beter je denkt te leven, in een voortdurende begoocheling, die uit eindelooze trillingen en flikkeringen bestaat..... je voelt dat alleen in 't groot, maar wij, Boeddha's, nemen het ook in 't allerkleinste waar als we willen..... Heb je nooit het tooverspel

van den Tijd in de jaargetijden gezien?..... de knoppen ontluiken nog niet of ze zijn al bloem..... de bloem bloeit niet of ze is alweer verwelkt..... de Lente, waar je zoo door ontroerd wordt, is maar één oogenblik, de Winter, die je zoo bedroeft óók..... en dan een zoogenaamden menschenleeftijd!..... zóó wordt je geboren en zóó sterf je immers.....het lijkt zestig, zeventig jaren, maar het is niets meer dan één seconde zoodra je buiten dezen goocheltoover staat..... dwaze jongen, hoe zit je nog in Maya gevangen!..... heb je dan niets van mij geleerd?..... heb je dan nooit gevoeld, dat wij, Boeddha's, die tooverij ontstegen zijn, en in het Eeuwige wonen? Daar, waar onze blinde blik de onvergankelijke schoonheid ziet, is geen Tijd meer, en is het verleden het heden, zooals het heden de toekomst is..... daar is geen jeugd, en geen wasdom, geen ouderdom en geen sterven..... daar trilt en flikkert het niet, maar staat alles roerloos in het Tijdelooze, dat je je niet denken kunt, omdat ook je denken nog

trilling is..... en wou je nu weten hoe oud ik ben en òf ik wel oud ben?..... als je dàt weten wilt ben je nog niet aan de allereerste waarheden van Boeddha's Leer toe....., wie óns aanschouwt, al is 't maar in 't van stof gemaakte symbool van een beeld, moet over héél andere dingen mediteeren dan over de nietigheid, hoe oud dat stoffelijke voorwerp wel kan zijn..... of wij zeshonderd jaren geleden zijn gemaakt of gisteren is precies hetzelfde, mijn jongen..... daar, waar de werkelijkheid van ons symbool woont, is tien miljoen eeuwen niet meer en niet minder dan het flinkeren van één bliksemstraal, en een vuurpijl is er even oud als een rots, een ééndagsvlieg even jong als een olifant..... jij domme, goede jongen, de kus dien je ééns een meisje hebt gegeven duurt niet korter dan een geheele wereld van haar eerste formatie tot haar vernietiging, en de eerste kreet van een kind duurt even lang als het ruischen van een oceaan..... alles wat je in den Tijd rekent is slechts toover en begoocheling. Dit is het àl-

eerste wat de groote Meester Boeddha aan de menschen heeft geleerd..... neem dit nu vóór alles in je op, en je zult eindelijk voelen, wat ik met dit ééne gebaartje tracht duidelijk te maken voor je geest.....’

* * *

Met een schok werd het studentje wakker uit een diepen slaap. Het morgenlicht begon al te dagen, en in de schemering was hij ingedut. Het had een paar minuten geleken, en het was tien uur geweest.

De dingen in de kamer stonden weer even vaag en onwaarschijnlijk als toen de avond begon te vallen. Het beeldje stond nog op het tafeltje, maar nu sprak het niet meer. Dat behoefde ook niet. Het studentje had gevoeld, wat het duimpje en wijsvingertje bedoelden.

Een paar maanden later kwam er een chineesche student in Leiden studeeren, wiens vader een groote verzameling antiquiteiten had, en die daardoor zoo een en ander van oud porselein af wist.

‘Wat 'n prachtig, oud beeldje,’ zeide de chinees, toen hij eens toevallig op de kamer van het studentje kwam om een dictaat van hem te leenen, ‘ik geloof heusch dat het wel uit de Ming-periode is.’

‘Zoo, denkt u?’ zei het studentje onverschillig. ‘Het kan mij anders absoluut niet bommen, voor mijn part is het van gisteren.’

De liefde, die verzwegen blijft...

Uit het Dagboek van een gestorven Vriend.

Ja, dit is wel de volheerlijkste liefde die bestaan kan tusschen man en vrouw, de liefde, die verzwegen blijft, en een zoet geheimenis is. Als ik gestorven zal zijn, en men vindt deze bladen, dan zal men weten, hoe ik van de vrouw, die ik het heiligste heb liefgehad, nog niet de vingertoppen gekust heb, en hoe tóch onze zielen elkaar het goddelijk geheim hebben toevertrouwd, in muziek. Ik weet nu ook, dat muziek de eenige taal is, waarin het allerteederste van de ziel niet breken kan, en men moest eigenlijk nooit van de liefde durven spreken dan in muziek, die direct van ziel tot ziel gaat.

Ik was getrouwd, en wat men noemt gelukkig getrouwd. Ik had een lieve vrouw en twee mooie kinderen, met wie mijn leven rustig voorbijging, in vrede en goedheid. De menschen denken, en ik dacht het ook, dat hiermede

alles gezegd is, en dat het leven van een man er mede afgebakend is.

Totdat opeens een vrouw verschijnt, of een meisje, en God diep in Uw ziel brandt met zijn vlamvend Teeken.....

Zij was een bleek, tenger meisje, van negentien jaar, met een wit gezichtje, mager en onaanzienlijk, maar met twee blauwe oogen, waarin het heilige vuur brandde, dat niet van de aarde is. Van het oogenblik, dat zij mijn stille werkkamer binnenkwam, heeft mijn ziel geen rust meer gekend en ben ik een vreemde geweest in mijn huis.

Denk er om, dat deze bladen van een doode zijn, en ik ze eerst geschreven heb. toen ik wist dat ik niet lang meer op de aarde zou wonen in mijn sterfelijke lichaam. Als ik U dus zeg dat hier geen schijn van zinnelijke liefde in het spel was, zult ge mij gelooven. Ik zeg U dus nog eens, zij was een tenger, onaanzienlijk meisje, zonder zinnelijke bekoring. Maar in haar wonderlijke, blonde haar gloeide een vreemd licht, en in haar oogen brandde

het heilige vuur, dat God ontstoken heeft. En wie door dit vuur geschroeid is kan geen rust meer hebben op de aarde, want hij is gebrand met het Teeken, dat naar andere regionen wijst.

Het was een zoete foltering, zooals alleen de uitverkoren martelaren van de Liefde ondergaan, die niet van deze wereld is.

Zij kwam in mijn rustige woning als gast, schuldeloos en argeloos, vertroeteld door mijn vrouw, met kussen overladen door mijn kinderen, en zij zette mijn stille huis in brand, met een vuur, dat alles verwoestte.

Nacht na slapeloozen nacht heb ik opgezeten, in martelende ontsteltenis, en heb ik mij afgevraagd, wat dit beteekende. Ik was niet jong meer, veertig jaar, en had te veel van de menschelijke liefde geproefd, in velerlei openbatingen, om nog naiëf te zijn en niet de duistere onbewustheden te kennen onder de lichtende verrukkingen der liefde. Maar dit ééne wist ik zeker: ik begeerde dit meisje niet. Het was alzoo ganschelijk niet het begoochelende ver-

schil in sekse, dat mijn hart in onrust zette, en mijn ziel van het liefste en meest vertrouwde vervreemde. En toch wenkten deze blauwe, angelieke oogen mij weg van mijn goede vrouw, mijn lieve kinderen en wekten zij het huiverende heimwee in mij naar onbekende landen, ver van deze aarde. Ik wist dat ik vrouw en kinderen, en plicht, en eer, en alles verlaten zou als ik den weg zou open zien liggen naar de mysterieuze sferen, waarvan de afdans straalde in haar wonder-lichtende blonde haar, in den folter-zoeten glans van haar oogen.....

Nooit hebben wij 't elkaar gezegd. Zij kwam in mijn huis, stoeide en lachte met de kinderen, sprak met ons over heel gewone dingen, speelde voor ons piano, en heeft nooit één woord geuit, dat het verschrikkelijke geheim kon verraden, waarvan de ontzetting mijn ziel gemarteld hield. En toch was het tusschen ons, het zoete vergif, dat mijn aardsche leven verteerde, het heilige, maar alles verwoestende vuur, dat van haar oogen in mijn ziel schroeide, en dat

mijn teederste gevoelens voor vrouw en kinderen had uitgebrand.

Maar ééns, in de donkere dagen vóór Kerstmis, toen buiten alles nevelig en duister was, en de dingen in de kamer niet te zien, was het dat zij de twee kaarsen ontstak aan mijn piano, en op het stoeltje vóór het instrument ging zitten, in die houding, die mij altijd zoo week maakte, het hoofd een weinig gebogen, als luisterde zij naar de muziek van haar ziel, die ging vervlieten in de zachte muziek der tonen.

Wij waren alleen. Mijn vrouw was naar beneden gegaan, bij de kinderen.

Haar transparante, blanke vingers gleden over de toetsen, en met een zacht, bevend stemmetje, doodelijk beangst om het te zeggen, zette zij een wonder lied in, dat ik mijn leven niet zal vergeten en stellig na den dood nog zal hooren.

Ik heb véél liederen in mijn leven gehoord, door wereldberoemde zangeressen gezongen, maar nog nooit een lied van zóó groote innig-

heid en hartroerend geheim. Zij zong het met kuischelijk gedempte stem, als een fluistering van de ziel, bijna onhoorbaar, maar ieder woord brandde in mijn ziel, ontzachelijk van beteekenis:

‘Willst du dein Herz mir schenken
So fang es heimlich an;
Dass unser beider Denken
Niemand erraten kann.

Die Liebe musz bei beiden
Allzeit verschwiegen sein;
Drum schliess die grössten Freuden
In deinem Herzen ein.’

Ik kan hier alleen de woorden weerschrijven, niet de muziek, die muziek, die de taal is van de ziel, huivertrillend van heiligheid en geheimenis. Ik zat ademloos bevangen, ik voelde mijn hart in mijn arme lijf bonzen alsof het breken zou, en mijn ziel was gespannen in allerzoetste foltering, alsof zij niet meer bij mijn lichaam kon blijven, en alsof straks het verband zou afknappen in een daverende catastrofe.

Na elke twee coupletten begon de wondere melodie opnieuw. Ik voelde de tranen in mijn oogen branden bij de zoete, martelende strofen:

‘Du musst die Brust verschliessen
Halt deine Neigung ein;
Die Lust die wir geniessen
Muss ein Geheimniss sein.’

en het zoet-medeplichtige lied eindigde met de geheimvolle waarschuwing, als bij het begin:

‘Du must den Spruch bedenken,
Den ich vorher getan;
Willst du dein Herz mir schenken
So fang es heimlich an.’

Toen haar ziel het uitgefluisterd had, bleef zij zwijgend zitten. Haar hoofd zonk nog meer voorover op haar borst, en in den mystieken schijn der kaarsen lichtte een vreemde gloed over haar blonde haren.

Met moeite stond ik op, om den toover te breken, die mij dreigde te verstikken. Mijn hart klopte zóó hevig, dat ik er van duizelde. Ik trad bij de piano om in het muziekboek te

zien, van wien het wonderbaarlijk lied toch wel kon zijn, dat haar ziel mij zoeven had toevertrouwd, maar verschrikt hief zij het hoofd op, en ik zag dat de tranen haar over de bleeke wangen liepen. En vóór ik tijd had om iets te vragen, en het misschien te breken, zag zij mij doodelijk verschrikt aan, legde een vinger op haar lippen, in uiterste waarschuwing, als smeekend en biddend, en verliet haastig de kamer.....

Ik viel terug in mijn stoel, uitgeput van spanning en aandoening, en bleef verzonken in meditatie, met het gevoel of een onzichtbare, bovenaardsche presentie om mij heen trilde, die mijn ziel opgeheven hield in mystieke inwijding, zooals uitverkorenen éénmaal in hun leven wordt toebedeeld.....

Het meisje, dat mij het Teeken had gegeven, heb ik nooit meer teruggezien.

Er woedde in die tijden een epidemie, die de doctoren met een wetenschappelijken naam, onschuldig luidend, betitelden, maar die in vele gevallen de longen aantastte, en binnen één

dag wel eens doodelijk bleek. Het tengere, bleeke meisje, dat nooit van de aarde had geleken, werd er denzelfden avond toen zij naar huis ging, door aangetast, en was den volgenden avond overgegaan naar het andere leven, waarin haar ziel, verdwaald en vreemd in deze aardsche regionen, eigenlijk altijd gewoond had.....

En toen men haar bleeke, onaanzienlijke lichaampje begroef, dat veel te broos geweest was om haar van heilig vuur brandende ziel te dragen, lag het liederenboek waaruit zij het zoete geheim gezongen had, nog altijd opengeslagen op mijn piano.

‘Willst du dein Herz mir schenken’

(Orig. Esdur)

J.S. BACH

stond er boven, maar ik kon het niet gelooven. Ik kende vader Bach, en wist wel, dat al zijn muziek ter eere Gods geweest is, en van dezelfde devote trilling als de heilige harmonie der sferen, maar tóch, dit lied, dat het doode Meisje ééns voor mij gezongen had, kon niet van hém zijn, maar moest van een nòg grooter ingewijde komen.

Men heeft er altijd een uiting in gezien van aardsche liefde tusschen een man en een vrouw, tusschen wie die liefde verzwegen moest blijven, om maatschappelijke redenen. Maar zóó, als het tengere Meisje aan den rand van den dood, het voor mij uit haar ziel gefluisterd had, wist ik te goed, dat hier van aardsche liefde geen sprake kon zijn, en dat de glans er over lichtte van het hemelsche, heilige vuur. Dit vuur was het, dat ik had zien branden in haar oogen, en wie er éénmaal het licht van gezien heeft is een vreemdeling op de aarde en voelt zijn leven lang het heimwee, martelend en folterend, dat hem tot een droeve banneling maakt op de wereld.

En dit is de geschiedenis van de verschrikkelijkste, alles verteerende liefde, die ik ooit over mijn ziel heb voelen huiveren, en die mij dood heeft gemaakt voor alles, wat de aardsche menschenliefde mij op aarde ooit nog zou kunnen geven. Alleen zij, die deze zoete foltering gekend hebben, zullen dit begrijpen. God zendt somwijlen aan zijn stervelingen op 't

onverwachtst een Teeken. Hij zond het mij door de oogen en de stem van een tenger, bleek meisje, om mij te leeren, dat er een Liefde bestaat, waar de liefde voor vrouw en kinderen en huis door wordt weggevaagd, een Liefde die alles verteert en vernietigt, tot niets overblijft dan het heilige heimwee naar Zijn heerlijkheden, die slechts de dood ons kan ontsluiten.

* * *

Er heeft op aarde een mystieke uitverkorene gewoond, die in het laatst der vorige eeuw als de graaf de St. Germain bekend was, en van wien niemand ooit het raadselachtige geheim zijns levens doorgrond heeft. Men zegt, dat hij het elixir des eeuwigen levens bezat, dat hij honderden jaren oud was, dat hij aan Marie Antoinette haar noodlottig einde voorspeld heeft, en dat hij een der Ingewijden is van een mystieke Witte Loge, die, onzichtbaar en geheim, de menschheid beïnvloedt. Omstreeks 1740 heeft deze graaf de St. Germain onder

den naam Giovannini te Berlijn geleefd als een groot vioolspeler en componist. In 1745 ging Giovannini onder den naam graaf de St. Germain naar Londen, en gaf er een concert.

De laatste onderzoekingen omtrent het aan Seb. Bach toegeschreven lied hebben uitgemaakt, dat het niet van den grooten Vader der muziek afkomstig is, maar van Giovannini, die de graaf de St. Germain was.

En ik lees daar juist in eene studie over dezen mystieken ingewijde in ondoorgrondelijke Gods-mysterieën:

‘Ongetwijfeld heeft de Meester bij het dichten van dit lied niet, in ieder geval niet uitsluitend, de aardse liefde tusschen jongeling en meisje op het oog gehad. Daarvoor zijn de tekstwoorden te sober, wordt te weinig aandacht geschonken aan en gewijld bij de bekoringen en genietingen der liefde. Het is de van alle zinnelijkheid vrije liefde tusschen discipel en leeraar, tusschen mensch en God, die door de vijandige machten met nijd en een

valsch oog wordt aangezien, welke hier wordt bezongen.’

En zóó heeft het bleeke meisje met het heilige vuur in haar mysterie-volle oogen, dat mij het goddelijk Teeken bracht, mij op den avond vóór haar dood het melodieuze geheim toegeluisterd van de goddelijke liefde, die zij te zamen met mij gevoeld had, en die verzwegen moet blijven in aller eeuwigheid.....

N.B. Bizarheden omtrent het aan Seb. Bach toegeschreven, maar door den graaf de St. Germain gecomponeerde lied vindt men o.a. in de studie van Dr. Spitta over Seb. Bach (J.S. Bach, dl. III p. 661 enz. uitgave). Een zeer interessant werk over den graaf de St. Germain is dat van J. Cooper Oakly, uitgegeven door het International Committee for Research into Mystical Traditions, en in Ned. Uitgave verschenen bij de ‘Maçonnieke Uitg. Mij. Hermes’ te Amsterdam, onder den titel ‘De graaf de St. Germain. Het Geheim van Koningen’.

Het muschje.

Ik zal u een herinnering uit mijn jeugd vertellen, waar ge heusch niet om behoeft te lachen. Er gebeuren aan kinderen dikwijls verschrikkelijke dingen, waar groote menschen geen begrip van hebben, en waar die kinderen zelf op het oogenblik, dat ze plaats hebben, de diepe beteekenis niet van beseffen. Een heel enkele keer, als ze groot zijn, komt het wel eens voor dat ze het begrijpen, maar de meeste groote menschen vergeten een Teeken, dat ze in hun jeugd hebben gekregen, en het wordt nooit tweemaal gegeven.....

Ik was een kleine jongen. Veertien jaar was ik, en ik 'zat' in de 2de klasse van de Hoogere Burgerschool. Ik vond mezelf toen al een heele meneer, dat spreekt vanzelf, iedere Hoogere Burger in de 2de, en zelfs in de 1ste klasse, vindt dat in een stad als Den Haag, maar later heb ik pas goed geweten hoe 'n klein

jongetje ik toen nog maar was. Zelfs studenten van negentien, twintig jaar zijn dikwijls nog jongetjes, en dat weten ze pas later, als ze deftige menschen in de maatschappij zijn geworden.

Wat ik vertellen wou is een heel gewoon iets, van een vogeltje, een muschje, dat ik geschoten had met een catapult. Verscheidene jongens in onze klas hadden stiekum een catapult in hun zak, waar ze vogeltjes mee schoten, en ze vonden zichzelf groote helden als ze elkaar een heeleboel doode vogels konden toonen, musschen, en meezen, en vinken, en vooral boomkruipertjes, met zoo'n langen snavel. Ik kom nog wel eens op straat zoo'n ouden schoolkameraad tegen. Eén van hen, ik weet nog dat hij Dolf heette, die een matador was in het catapult schieten, is nu al majoor van de huzaren, een groote brute kerel, met een harden trek om zijn mond. Telkens als ik hem tegenkom moet ik aan doode vogels denken, en om het schelle lachje, waarmede hij ze pochend uit zijn zak haalde.

Om toch vooral niet flauw' te lijken had ik óók een catapult in mijn zak, maar ik schoot er nooit mede. Ik durfde niet. Niet uit vrees voor de 'smerissen', of voor voorbijgangers, maar uit vrees, diep in mijn onderbewustheid (dat woord kende ik toen natuurlijk nog niet) om een levend wezen dood te maken. Ik weet nu pas, dat dit herinnering moet geweest zijn uit vroegere levens.

Onze leeraar in de Natuurlijke Historie was een erg deftige meneer, met een mooien blonden baard, en een gouden lorgnet op. Hij was dokter, en hij was ook nog jonkheer, en daardoor hadden we, als echte Haagsche jongens, meer respect voor hem dan voor andere leeraren.

Ik weet nog de verschrikkelijke sensatie, toen hij ons voor 't eerst anatomie leerde, en de inwendige deelen van 't menschelijke lichaam liet zien. Hij had een geraamte in de klas, en allerlei papier-maché stukken lichaam, met kleppen, die open en dicht konden. Een hart was er bij, en longen, en nieren, en darmen,

en weet ik wat al niet, en precies was alles nageemaakt zoals het was, met bloederige dingen er in, en zenuwdraden, en allemaal griezeligheden. Ik geloof niet dat zoo'n leeraar enig besef heeft van wat een kind van dit alles voelt. Ik weet wel, dat er altijd een beklemming over mij kwam als al die papier-maché voorbeelden open en dicht gingen. Het was duivelachtig en profaan voor mij, alsof ik in dingen zag, die gesloten behoorden te blijven. Maar altijd door dacht ik met mijn jongens verstand: 'dat is nu allemaal heel mooi, en jonkheer dokter weet dat nu allemaal prachtig precies, maar *leven* doet het niet, en ik zou zoo graag weten wat het *leven* er van is. Zou hij dat óók kunnen namaken? Of zou hij dat niet weten?' En onmiddellijk daarop altijd de gedachte:

'Wat heb je daar nu allemaal aan, als je toch niet zien kan wat het *leven* er van is?'

Kleine jongens denken wel eens veel dieper door dan leeraren kunnen vermoeden. Maar er gebeurden nog veel erger dingen.

Eéns, in den zomer was het, vroeg hij ons om levende kikvorschten mede te nemen. Daar zou hij dan proeven op nemen. Ik heb niet meer precies in mijn herinnering wat het was, maar er staat mij nog zooiets voor van zenuwcentra en van reflex-bewegingen. Een kikvorschje werd dan vastgeprikt en vastgebonden, en op allerlei manieren geprikt en gestoken. Als je *dit* stak moest er *dat* bewegen, als je *dit* afsneed was *dat* nog levend, en somtijds leek het of we zien moesten hoeveel je van zoo'n kikkert kon afkerven om toch nog leven over te houden.

Het is mij niet bekend of zulke verschrikkelijke gemeene dingen nu nog op Hoogere Burgerscholen gebeuren. Ik spreek van 1884, en toen gebeurden ze wel.

Ik weet nog heel goed, hoe die proeven mij hebben aangepakt in mijn kinderziel. Eerst een beklemming, een pijn in mijn hart, of het stil zou staan, toen de vrees, dat mijn kameraadjes het zien zouden hoe bleek ik om mijn neus werd, en het voornemen, om toch

vooràl flink te lijken. Daarbij een inwendige woede tegen dien grooten, sterken man, die een weerloos, vastgebonden beest martelde, dat niets terug kon doen. Eindelijk een angstige nieuwsgierigheid, die al heviger en heviger werd, al meende ik soms de doodspijn in de kleine, onbeschrijfelijk verschrikte oogen van den kikvorsch te lezen.

Daarbij vertelde de leeraar van vivisectie, en van serums, die groote geleerden uitvonden om ziekten te genezen. Maar ik voelde heel stellig in mij: hier viel niets te genezen, die arme, zielige beestjes moesten enkel die pijnen doorstaan en een langzamen marteldood sterven, omdat wij in de 2de klas Natuurlijke Historie moesten leeren; nergens anders voor.

O! die vreeselijke nieuwsgierigheid, die daar in mij opkwam onder die lessen! De nieuwsgierigheid om van levende dingen te weten: *hoe het er van binnen uit ziet*. Géén leeraar weet, hoe gevaarlijk Natuurlijke Historielessen zijn als ze niet met wijding en met piëteit voor het heilige Leven worden gegeven. De Ooster-

sche wijsgeer Jinarajadasa heeft onlangs in zijn 'Lecture on Old and New Ideals in Education' zijn verwondering uitgesproken over het materialistische onderwijs in het Westen, hoe alles daarbij op het stoffelijke gericht is, en hoe alle wijding, want alle besef van den mystieken grond van het leven ontbreekt.

Als kleine jongen leerde ik op de Hoogere Burgerschool, niet om de mystieke heiligheid van alle leven te begrijpen, maar: om te zien hoe het er van binnen uitziet.

Ik herinner me nog, hoe het een tijdlang een obsessie in mij geweest is, wanneer ik dacht, als ik mij lieve en dierbare mensen zag, hoe ze er van binnen uitzagen, hoe het bloederige, slijmerige, somber-geheime woelen van sappen en vochten in hun lichamen toeging, hoe hun longen, hun hart, en al hun organen er uitzagen.

Maar het ergste was dit: Nadat ik den leeraar zoo had zien snijden en kerven in een levenden kikvorsch, kreeg ik een onbedwingbare lust, het ook eens te doen, en niet alleen in een kik-

vorsch, maar in een mooier dier, een vogel bijvoorbeeld. Die toestellen van papier-maché, dat we op de les in handen mochten hebben, wat wàs dat nu eigenlijk? doode dingen, namaak, voorbeelden. Maar nu eens een *echt* hart in je handen te hebben, *echte* longen, en zelf te kunnen snijden in een *echt* lichaam, heel kunstig, en precies alles er uit te halen: dáár moet *dit* zitten, daar *dat*, en daar *dit* weer, en zoo.....

Toen voelde ik op een goeden dag de catapult in mijn zak, en ik wist wat ik doen ging. Ik kon het niet meer bedwingen. Ik moest moorden. Ze zeggen dat dieren dooden geen moorden is, maar thans weet ik wel beter, nu ik geen kind meer ben. Het was wel degelijk een moord dien ik doen wou, onder de suggestie van de lessen op school, en opgewekt door de van pijn sidderende kikvorschenlijven.....

Het was in de Boschjes, in een laantje dicht bij den Bataafschen Voer. Er zat een troepje musschen lustig aan een hoopje brood te pikken, dat een of ander kind gestrooid had.

Tsjielp, tsjielp, tsjielp ging het; en piep, piep, piep.

Een oud, sluimerend, jacht-instinct - van hoeveel levens geleden, uit welke verre tijden? - werd in mij wakker. Ik haalde den catapult te voorschijn, legde er een grooten steen in, mikte langzaam, en..... rrrrtt! daar ging het valsche schot. Ik had er nooit mee leeren schieten, maar het was voorbestemd dat het raak moest zijn.

De musschen vlogen met een angstige tsjielp weg, maar één bleef liggen op zijn rug, trok nog even met de pootjes, en was toen onbewegelijk. Aan zijn kopje was een groote, roode wond, waar bloed uit drupte.

Ik *had* 'm! Dat was mijn eerste gedachte. Ráák hoor! Een pracht van een schot hè! En ik pakte hem op. Een mannetje was het. Dat kon je aan zijn zwarte koppetje zien.....

Maar toen ik hem in mijn hand had kwam de reactie. Het was nog warm, het beestje. En de oogjes, waar al een vlies over heen trok, keken me nog een beetje aan.....

Hoe zacht waren die donzige veertjes! Hoe lief toch zoo'n diertje, hoe snoezig alles, wat 'n aardige pootjes, en hoe klagelijk waren ze in de hoogte gestoken!..... Het was zwakker, veel zwakker dan ik..... Het had zich niet kunnen verdedigen, en gluiperig had ik het gedood.....

Toen een wroeging, een aandrang om te huilen, het uit te snikken, naar mijn moeder te lopen..... En daar tegen in een stem: Flauwe vent!..... Huil je om een dood muschje? Ben jij een kerel!..... En je wou zien wat er in was?..... Durf je nu niet?..... Lafaard!.....'

Zóó, tegen mezelf vechtende liep ik door, het vogelenlijkje in mijn hand, naar huis. Er kwam een gevoel in mijn handpalm, dat ik nooit zal vergeten. Het eerst warm-aanvoelende er in werd al kouder en kouder. Ik voelde langzaam iets warmes, levends er uit weggaan en iets doods, kouds er voor in de plaats komen. Daar ging het, daar vlood het heen, 'Het', dat niet in de papier-maché voorbeelden had ge-

zeten, dat jonkheer dokter nooit had kunnen aantoonen, het verschrikkelijk geheimzinnige dat net zoo ontzachelijk was als God, en dat ik vernietigd had.....

Ik deed mijn hand nog even open toen ik langs het Kanaal liep, keek heel angstig en vol schuldbesef..... het vliesje was nu heelemaal over de oogen getrokken, het vogeltje voelde ijskoud aan, het was nu eigenlijk geen vogeltje meer, maar een ding..... En in het wanhopig gebaartje van de omhoog geheven, krom getrokken pootjes lag een aanklacht.....

De tranen stonden in mijn oogen, en ik beefde. Maar tegelijk bleef toch de stem: 'flauwe kerel!..... lammeling!..... het is toch maar een dood muschje!..... en je moet leer en flink zijn vent!..... ga nu kijken wat er in zit..... dan kan je het morgen aan de jongens vertellen..... opensnijden moet je het, met het kleine mesje uit je pennemes, niet het groote, het kleine is scherper..... het is een proef, een experiment zegt jonkheer dokter..... vooruit nu, niet beven, bah! wat 'n mispunt

ben je om zoo weinig lef te hebben!.....?’

Daar stond ik voor mijn huis in de Balistraat. Bellen, en heel gewoon kijken hoor! De meid doet open. Niemand anders in den gang gelukkig. Nu gauw naar boven.....

En daar was mijn kamertje. De deur dicht. Op slot. Alles is gewoon hier. Het bed, de kast, de tafel, de stoelen, het boekenrekje. Er is niets bizonders gebeurd. Alleen dat koude ding in mijn hand..... Anders niets.....

En nu leg ik het doode muschje midden op de zwarte tafel aan het raam. Wacht, een papier er onder, een koft van een boek afdoen, er komt misschien bloed uit. Het vogeltje rolt om, het kan niet meer precies op zijn rug liggen. O! die wond, links aan zijn koppetje..... Wat is het deerlijk gehavend.....

Nu het mes uit mijn zak halen, zóó, en het kleinste mesje er uit knippen..... hoe blauw glanst dat staal..... er is iets valsch in..... even afwrijven langs het zeemleeren lapje uit mijn teekendoos..... Ziezoo, nu is het goed..... vooruit nu.....

Ik neem het vogeltje en rol het weer om, dat de borst goed naar boven ligt,..... even mijn presse-papier er tegen aan leggen, anders valt het weer te veel op zij.....

Ik moet het allemaal zien, niet van papier-maché hoor..... maar echt.....

Nu de punt van het mes dáár..... zóó..... dáár moet het hart zitten, ja, dáár zoo wat..... dáár zitten dan de longen, ongeveer..... wat zal dat leuk zijn..... nu drukken..... vooruit nu vent..... drukken, die scherpe punt is er direct door.....

Maar mijn hand wordt zwaar als lood. Allemachtig wat heb ik?..... Wat 'n verschrikkelijk zware hand heb ik..... en wat beef ik..... mijn hart klopt zoo vreeselijk..... en wat doet mijn hoofd ineens pijn..... Wat is dat nu?..... Ik zweet plotseling zoo, ik voel de druppels op mijn voorhoofd.....

‘Laffe kerel!’ hoor ik nog, maar nu héél uit de verte, als door een waas..... ‘hij durft niet, hij durft niet..... bah!..... wat 'n vent!.....’

Ik probeer toch nog flink te wezen..... het moet..... ik moet weten: *hoe het, er van binnen uitziet*..... ik druk, zóó, ik voel iets meegeven.... nog eens..... er kraakt iets..... de punt gaat naar binnen..... het voelt week aan..... ik zie roode, slijmerige dingen.....

Dàn begint alles in de kamer te draaien..... ik geef een schreeuw..... zoals je geeft om wakker te worden uit een boezen droom..... Ik smijt het mes vol afschuw de kamer door..... ik voel dat de duivel weg is die mij bezat.....

Er ligt een arm, dood vogeltje op de tafel, met een bloederige wond aan zijn koppetje, en een rood gat in zijn borst..... De tranen lopen mij over de wangen..... ik ben bevrijd.... het is weg, voor goed.....

Nu neem ik den kleinen lieveling op, kus hem heel zachtjes op zijn donzen koppetje.....

En vele jaren later heb ik pas begrepen, wat het Teeken was, dat mij, door het doode muschje heen, werd gegeven.

De nachtegaal.

Zij hadden hand aan hand door de boschjes gedwaald, en telkens stil gestaan waar nachtegalen zongen. De Haagsche Boschjes zijn in Mei en de eerste helft van Juni vervuld van dit wonder, dat vol mysterie is. Een heel klein vogeltje, niet groter en niet veel mooier dan een musch, dat àl maar dóór in extaze is, 's morgens, 's middags, 's avonds, 's nachts, en die extaze uitjubelt en tiereliert en fluit en orgelt, uit zijn hijgende kleine keeltje, onvermoeid, onverzadigd, zonder te sterven van al dat geluk. Een menschenhart zou't niet kunnen dragen, zóó veel vervoering, een menschenkeel zou 't niet kunnen uiten, zóóveel zang, maar dit kleine beestje, zoo broos en teer, is twee maanden lang àl maar aan 't jubileeren van wonne en geluk, en vervult de stille bosschen van zijn biddende geestdrift en zoete zaligheid, vol hartstocht en teederen min.....

Er zijn er weinigen, die het verstaan. Er is een apart zintuig voor nodig, dat als een ander gehoor is. De nachtegalezang, het merelgelfuit, de lijsterroep, wie dit verstaan zijn nameloos gelukkig en nameloos droef.

Zij zaten nu eindelijk op een bankje aan den weg, langs de Waterpartij. Om half tien 's avonds, zomertijd, als de schemering er dieper wordt en de roerlooze vijver in het geheimvolle maanlicht in donkeren droom verzinkt, klinkt uit het eilandje in 't midden van het water de nachtegalezang als een van hoogen hartstocht ijrende aanbidding. Het plechtige orgelen van een merel klinkt er nu en dan doorheen, een lijsterroep lokt ook wel liefelijk daartusschen, maar heerlijker dan van deze stijgt de zang van den nachtegaal, wiens ziel al die extaze niet meer zwijgend dragen kan en jubelt, jubelt, jubelt, hooger en hooger, naar het toppunt van vervoering en genot.....

Hand aan hand zaten zij, de man en het meisje. Zij luisterden en ondergingen.

Haar stem klonk zacht en bedroefd:

‘Ik kan dit bijna niet meer dragen, liefste, is dit niet om te breken van innigheid?.....
En straks moet ik weer weg en ben ik alleen....’

- ‘Het duurt nog maar kort, lieveling,’ zeide hij. ‘Nog maar een paar weken zingt de nachtegaal, tot Sint-Jan, en dan is het uit.....’

En zij: ‘Maar dat is het juist..... dat het dan voorbij is..... dat dan al die extaze opgehouden is..... dat hij dan niet meer zingt, en zwijgt den heelen zomer door..... o, ik durf het bijna niet te zeggen: omdat het dan gewóón geworden is..... vind je dat niet verschrikkelijk?.....’

‘Neen, kindje, het is niet zoo verschrikkelijk..... het houdt wel op, en 't gaat voorbij, maar het komt terug..... de volgende lente.....’

‘Maar jongen (ze noemde hem “jongen”, en toch was hij zooveel ouder dat hij haar vader kon zijn), dan is 's toch niet meer het zelfde als nu..... dat van nu is dan toch weg.....’

- ‘Er gaat niets weg, liefste, niets wat mooi

is gaat weg..... het komt terug, herboren.....’

- ‘Hoor nu, hoor nu jongen, hoor die lage orgeltonen van zoeven, die schijnen van heel ver te komen, van ergens o! zoo ver uit dat vogelzieltje, en dan inééns dat hóóge fluiten en jubelen daarnà, of al het smachten bereikt is en toch niet verzadigd..... hoe kan dat ooit ophouden?..... hoe kan dat over een paar weken ooit vergeten zijn, en die gouden zilverstem verstomd?..... Gaat àlles dan voorbij?’

- ‘Alles gaat voorbij, kindje, dat zei ik je toch al..... maar alles komt óók terug.....’

Zij drong zich even angstig tegen hem aan, en drukte zijn hand vaster. Toen zeide ze, heel zacht en bang: ‘O! die Lente, liefste, het moet vreugde en leven zijn, maar het is ook droefheid en dood..... Het is vooral dezen keer zoo verschrikkelijk geweest..... eerst die Maartsche viooltjes en die sneeuwklókjes, en toen die hyacinten..... o! die hyacinten, toen ik ze voor 't eerst weer inademde kon ik mijn tranen niet meer in-

houden..... heb je wel eens goed hyacinten geroken, en haar bedwelming gevoeld?..... dat is heerlijkheid en overgave en genieten, o, genieten!..... en het duurt naar zoo kort..... enkele dagen maar, dan is het weer voorbij..... en dan komen de sering en de meidoorn..... dan voel je: nu gaat alles goed worden..... de brem staat te branden van verlangen op de hei..... en de bruidskleur van de appelen perenbloesems..... weet je nog hoe we door de Betuwe gingen?..... ruik je de geuren van die bloesems nog?..... o! het komt aan, het komt aan, het geluk, het bedwelmt je en overweldigt je, het is wit en het is rose, en het is zwáár van innigheid..... het bloesemt zegenend en zaligend over je ziel..... even..... een paar dagen maar..... of zijn het een paar oogenblikken?..... en dan is het weer voorbij..... weg zijn de hyacinten, weg de sering, en de bloesems vallen af..... alles is maar een oogenblik, mijn arme jongen.....'

- 'Maar, kindje, een oogenblik kan een eeuwigheid zijn.....'

- 'Dat zeg je omdat je een dichter bent,... maar ik ben maar een gewoon meisje, een vrouw, en ik wil het vasthouden..... ik wil het houden..... en ik wil jou ook houden, altijd..... o! hoor de nachtegaal nu weer eens juichen, héél, héél hoog..... ik wil je nooit meer loslaten..... ik wil niet dat het weggaat.....'

- 'Lieveling, het gáát niet weg..... Dat van ons, dat kàn niet blijven, je weet wel waarom.... het doet zoo'n pijn om het nog eens te zeggen.... het kàn niet..... we hebben afgesproken: zoo lang de nachtegale zingen..... het kon maar heel kort zijn, dat wisten we..... trouwens, iets moois is àltijd kort..... en altijd eeuwig..... maar juist daarom is het zoo mooi.....'

- 'Omdat jij zooveel ouder bent kan jij dat verdragen..... je hebt al zoo véél achter je..... die droeve trekken om je mond, die ik zoo goed ken, en die ik zoo dikwijls afgekust heb, het zijn de litteekens van je bittere gevechten met het leven..... en ik zie die grijze haren

wel tusschen je zwarte..... ze hebben je zoo toegetakeld, mijn arme jongen..... en 't heeft je sterk gemaakt..... zie je, om dat sterke houd ik misschien wel zooveel van je..... ik ben nog zoo'n zwak meisje..... meisjes moesten eigenlijk altijd van oudere mannen houden, omdat die beter het verdriet en de ellende kennen, en al de kracht er van hebben..... o, jij kunt straks weggaan en mij nooit meer zien en het toch dragen..... alleen zal er misschien een nieuwe trek van pijn komen om je mond, en je haren zullen weer wat grijzer worden..... maar o! lieve jongen, *ik* kàn 't nog niet, ik wil het houden, ik wil het houden.....'

- 'Je zult het ook houden, lieveling, gelóóf me..... al het mooie in je leven hou je, er gaat niets van weg..... later, als je getrouwd zult zijn (neen, nu niet zoo doodsbedroefd kijken) zal het toch nog bij je zijn, en je zult me nooit heelemaal verliezen..... maar *dit* gaat voorbij, net als de Lente en net als de vervoering van den nachtegaal..... het

gaat voorbij..... en het komt terug.....’

- ‘Hoor! hoor! liefste.... hoor je dat?..... het was om te sterven die laatste extaze..... o nachtegaaltje, ik wou dat ik in je ziel kon zien, jij weet van niets, jij weet niets van nu of later, jij kent alleen het oogenblik.....’

- ‘Lievelling, het oogenblik is het éénige..... het éénige en het eeuwige.....’

Zij kusten elkander en voelden de extaze van den nachtegaal door hun zielen sidderen. Toen zagen zij elkander lang aan.

En hij zeide:

‘Omdat dit geweest is zal het blijven..... alles wat geweest is blijft..... niets gaat verloren..... we zijn even één geweest met de vervoering van den nachtegaal en den droom van den vijver, en de innigheid van de avondster dáár, en daarmee zijn we samen opgenomen in de eindeloze verrukking van het Heelal..... dit kan evenmin weg zijn als God weg kan zijn..... het wordt alleen anders, in de duizelende begoocheling die het leven is, maar waarachter het ware, altijd hetzelfde leeft.....’

Wie ééns een nachtegaal verstaan heeft, wie ééns een kus gevoeld heeft zooals wij daar straks, kan nooit meer sterven.'

- 'Zie je hoe plechtig de vijver nu is met die hooge, groote boomen, die zich er zoo statig over buigen..... wat 'n rust!..... als dat water zoo stilstaat, zoo héél stil, en de kleur er van wordt zoo innig, door den droom die er over gaat liggen, o liefste, dan is het of het wáár is wat je zegt, of het nooit, nooit weg kan gaan en altijd zóó blijven zal..... wat wordt het nu stil, er komen geen menschen meer voorbij... o! kijk eens, jongen, die merel daar, die zit op den allerbovensten tak van dien boom, héélemaal eenzaam en verlaten in de oneindigheid van de lucht..... nu orgelt hij, hoor..... wat is dat heilig..... zou dat nu maar gewoon een vogel zijn die zingt?'

- 'Voor de professoren en de knappe menschen, ja kind.... de vogels zingen zoo maar, om dingen die de wetenschap heel laag bij den grond opnoemt..... maar de wetenschap weet niets.... ik bedoel van de innerlijke mystiek der dingen...

dat nachtegaaltje dat we hoor en zingen is dichterbij het heiligste en wezenlijkste, al is het zich er niet van bewust, dan al de heel knappe mensen..... en die merel, die daar zoo sterk en eenzaam op dien allerhoogsten tak zit te orgelen ook.....’

- ‘Als ik zoo bij je zit en je stem hoor..... (weet je wel dat die heel anders is als je met mij spreekt dan als ik je tegen anderen hoor praten?)..... dan begrijp ik alles, en versta ik ook wat de nachtegaal zingt en wat de sterren zeggen..... maar als je weg bent, weet ik het niet meer..... o jongen, waarom kan je niet bij mij blijven, waarom gaan de hyacinten voorbij, en de sering, en de meidoorn, en je stem?.....’

- ‘Kindje, moet ik het nu *weer* zeggen?..... niet dat het blijft is de begoocheling maar dat het voorbij zou gaan..... als het diep in je ziel is, is het in de eeuwigheid..... oogenblikken zijn eeuwigheid, en tijd is een waan..... in deze avonden met jou heb ik eeuwigheden doorleefd, en het lied van dézen nachtegaal

is hetzelfde lied van den nachtegaal vóór honderd en nà honderd jaren..... Dàt wat achter dit lied trilt, en wat in onzen kus zaligde, en wat beeft van innigheid in het sterrengetintel, is het eeuwige, en niets kan er van worden afgenomen, al verschijnt het altijd weer opnieuw in den toover van andere gedaanten..... wij zitten hier samen in het wondere goochelspel van een duizelenden droom..... het schittert, en warrelt, en flikkert, en dooft weer uit, en laait weer opnieuw op, miljoenenmaal..... en in dien toover van begoocheling is onze liefde èven geweest een droom in een droom..... maar in een droom, waarachter de eeuwige Werkelijkheid staat, die niet vergaan kan..... altijd zal je bij mij zijn, en ik bij jou, al weten we het niet..... omdat ik jou ben en jij mij, want alleen de de toover scheidt ons, die weg kan vallen in één oogenblik.....

- 'O liefste, als ik 't maar altijd weten kon, maar als ik straks alleen zal wezen, ben ik niets dan een heel arm meisje, dat verdriet

heeft, en dat angstig de dagen telt dat de nachtegaal nog zingen zal.....?’

Hij zweeg glimlachend, met tranen in de oogen, die misschien van geluk en misschien van droefheid waren, en streelde liefderijk, meer als een vader dan een minnaar, haar zachtgebogen hoofd.....

* * *

De nachtegaal in het donkere boschje op het stille eiland in den vijver liet uit het diepste van zijn mysterieuze ziel een gebed van lage, plechtige, lang-uitgehaalde alt-tonen hooren, om dan opeens luid uit te breken in een extaze van kristal-helderen jubel, puur als parelend water, opstijgend naar die allerhoogste innigheid, waar menschenzielen van sidderen, en de sterren van tintelen in den nacht.....

Gemeubeleerde kamers.

Donkere, steile trappen, nauwe voordeur, lijzig opengeland door vettig eind touw, lauwe koollucht je tegemoet vuzend, hoog piepstemmetje van vinnige oude juffrouw je opvleiend naar boven, probeerend even vriendelijk te zijn, en dan in eens het staan in vreemde, vijandige kamertjes, dat is het weeë woning-zoeken in Amsterdam.

O, die verschrikking van eene ronde tafel in 't midden met een nikkelen bel op gehaakt kleedje, de vergulden pendule onder een glazen stolp op den schoorsteen, en twee candelabres met glazen breloques, ieder precies op den hoek.

Als je wat hard loopt, rinkelen ze sarrend, en ze hebben een gekleurd steenen beeldje naast zich, een herder en een herderin, van wie vingertjes kapot zijn. Langs den muur staan gebarsten stoelen met trijp, en een

canapé met diepe deuken is vlak bij 't raam.

Aan den wand hangen lievige gravuren, 'het afscheid' en 'de eerste kus', griezelig van gewooneheid, in den spiegel boven de vulkachel is een barst. En 't lage groezelige plafond drukt zwaar boven je hoofd en bedreigt je, 't is of het al lager en lager neer zal komen, als een deksel dat langzaam dicht gaat.

Dit is wel het triestigste van je heele leven, en 't is gevaarlijker dan een mooie woedende storm en brandt je feller dan vuur, dit dorbanale van 't Hollandsche huurkamertjes leven met de ronde tafel en de bel op 't kleedje en de ritselende breloques, tusschen de wreede monsterachtige figuren van een papieren behang met gedrochtelijke bloemen.

In helsche tyfoons ben ik geweest in de Chineesche zee, in stortvloed regens heb ik gereden op een druipend paard in 't oerwoud van Borneo, maar nooit heb ik me zoo dicht bij den dood gevoeld, heb ik me zoo verlaten geweten in alleruiterste verdorring van mijn ziel, als op de huiverige huurkamertjes van

Amsterdam, waar ik heb gerild als een lafhartige.

Dit lijkt me nog maar weinig menselijks meer, de flemerige huur-juffrouw in de Jan Steen, in de Gerard Dou, in de Tweede Helmersstraat van drie hoog, die alles zoo netjes heeft, en alleen verhuurt voor de gezelligheid, omdat het huis zoo groot is, niet voor 't geld hoor, en die eigenlijk van deftige afkomst is, en een oom heeft die officier is bij de administratie in Indië.

Zij heeft om te slapen naast de kamer een alcoof, waar het donker is als in een graf, en waar 't ruikt naar dorre en bedorven dingen en als je binnen komt, stoot je tegen een washtafel die je niet zag.

Was dat nu niet allemaal heel netjes? Neen?

Zocht meneer voor twee?..... Zoo, dan was meneer niet terecht, anders had ze niet, 't speet haar wel. En dan weer de steile, gladde trappen af, en je vasthouden aan 't glibberige touw in 't donker, en 't tergend openlummelen van de deur, tot je weer vrij, diep ademend op

straat staat, als ontsnapt aan groot gevaar.....

Dit lijkt wel het allerdroevigste van 't leven, 't allerlaatste waar je in diepste misère-periode toe komt, 't kamers zoeken in nieuw Amsterdamsche buurten, waar de verschrikking broeit van bevuilde trijp en kapotte schoorsteenherdertjes en gedeukte sofa's, en achter beslagen lijstglas een premie van 't Nieuws van den Dag.

Zóó was ik gegaan, moedeloos en gedrukt, door lange, smalle straten met hoge huizen, als willoos en onbewust trappen opklimmend, en hui verkijkend tegen grillige behangsels, en sprekend met juffrouwen en bazen, dien ik eigenlijk niet verstond. Want het beste en mooie in je gaat eigenlijk niet mee, en blijft angstig apart, droomt ondertusschen van blauwe bergen in Java en sterren-nachten in de Roode Zee, terwijl 't mindere van je ver daarvan weg, werelddeelen ver weg, wat praat over huur en verlichting en ontbijt.

Trappen op, trappen af, deuren open, deuren dicht, even nieuwe, vreemde gezichten opge-

doemd, dan weer weg uit je leven, voorgoed, vreemd gegaan worden langs donkere rijen huizen, zóó was het zoeken van kamers voor mij op een triestigen Novembermiddag, in druilend vuil licht, dat uit grijze luchten neer hing.

Tot ik eindelijk drie hoog, moe en hijgend van klimmen, in een groote, ruime kamer stond, waar de dingen vriendelijker deden.

En even waakte ik op, voelde ik mij sterker en geruster. Er was iets huiselijks in deze groote kamer, dat veilig aanvoelde.

De schoorsteen was niet zoo'n verschrikking als de andere, de stoelen waren van bruin leer, met blinkend koperen spijkertjes, en er stond een vertrouwd, ernstig schrijfbureau in een hoek, met een boekenkast er naast. Ik voelde den man, die tot mij sprak, nu ook dichter bij mij dan de anderen, wier geluid als heel van verre kwam, en een gesprek over huur, en vuur en licht, en bediening vlotte beter.

Maar de slaapkamer nu, de slaapkamer?..... Nu zag ik, dat de man wat aarzelde en ik

voelde ook, dat de trek om zijn mond hard was en de lijn van zijn wenkbrauwen mij irriteerde. Dat kan zoo ineens komen van een mensch.

De slaapkamer?..... Ja, meneer, weet u daar staat nu juist een lijkie boven de aarde..... meneer is toch niet bang voor een lijkie?..... een kindje van tien maanden, gisteren gestorven..... aan de kinkhoest..... maar u kunt de kamer toch zien, 't doet er niets toe, he?.....

Hij schoof een suite-deur open en ging mij vóór in een donkere kamer

Met een zacht kopergerinkel van ringen ging een gordijn open, en in 't midden van de kamer lag iets wits, iets blanks, van bloemen en van dood.

O, het witte, witte wiegje, en het witte kindje er in, zacht, zacht rustende als in een droom!

Als was zoo bleek het angelieke gezichtje, dat lachte, lachte in den dood. De teere handjes waren gevouwen als in gebed en zoo voor-

zichtig sloten de fijne vingertjes in elkaar, als wilden ze iets heel innigs bewaren, van een mysterie dat één hard gebaar verbreekt.

Wat losse chrysanthememen lagen witter op het witte kussen, waar 't broze hoofdje op lag.

En ik voelde iets vreemds, iets wonderheiligs of de ziel van het doode kindje nog om het wiegje zweefde, en mijn ziel beroerde met ademen zacht.

Dit was iets van héél ver boven het triestige leven van kamertjes en donkere trappen, dat mij had aangeraakt, na mijn treurigen tocht van donkere gangen door 't dorste van Amsterdam.

Iets uit de teere, ijle sfeer van droom en eeuwigheid boven de harde werkelijkheid beroerde mij, en ik voelde het zacht over mij komen, en de sluieren weg wuiven die dat onzichtbare mysterie voor mij hadden verborgen den ganschen, langen dag.

Want het doode kindje lachte, lachte zacht en zalig tegen ongeziene dingen, die de ziel

weet, maar waar de oogen nooit mogen komen, en door de vale doodscheit van mijn dag glansde een wonder, wonder licht.

De vader, koud en onbewogen, hij praatte maar door, en wees mij vele dingen, die ik niet zag, en zeide mij vele woorden, die ik niet hoorde, en ik geloof ook wel, dat ik antwoordde, dat iemand rondkeek en sprak, die ikzelf moet geweest zijn en mijn lichaam had.

Maar aldoor was het innigste en reëlste in mij met het doode kindje.

Veel teer geheim is er tusschen ons geweest, en toen mijn ziel het vele dingen vroeg, heeft het zacht, o, zacht gelachen, uit de sfeer waarin het nu eeuwig woont.

Zóó heb ik staan staren, schijnbaar kort, maar o, hoe lang en ver, bij het doode wichtje, dat dichter bij 't innigste in mij was dan al de levende menschen, die dien troosteloozen middag om mijn lichaam waren geweest. Tusschen al die griezelige behangsel-muren, langs al die donkere trappen had ik den ganschen middag gedood om eindelijk aan te landen in de teere

sfeer van den lichten dood, van het lichte leven, waar het kindje in lachte, vreezeloos en zacht.

En weg was de verschrikking van 't grauwe, grijnzende bestaan van valse kamer-wanden en druilenden middag-schemer, want over mijn ziel voelde ik den glans van den lach, dien het doode kindje lachte in de eeuwigheid van het licht.

Toen ben ik heengegaan, gerust en zéér veilig mij voelend in 't harde leven, waar ik achterbleef met den laatsten lach van een dood kindje, dat tot teerder sferen was opgegaan, die geen sterveling weet.....

De kerstboom.

Sedert hun zoon Frans, de genie-officier, door het ontijdig springen van een granaat in den mobilisatietijd, hun plotseling ontnomen was, waarna Jan als O.I. ambtenaar naar Indië was gegaan, en hun eenige dochter Heleen in een verblinding van hartstocht met een armen violist naar Amerika was gevluht, was er niets meer dat de ouders bijeenhield, die echter toch maar bleven dóórleven in die hel, die een huwelijk zonder liefde is. Toen de kinderen er nog waren, en geregeld aan huis kwamen, was er althans een schijn van, zoo niet liefde dan toch welwillende vriendschap tusschen hen geweest, omdat zij beide innig van die kinderen hielden, maar nu zij weg waren - het werd einde December een jaar - waren zij elkaar beginnen te haten met iets van dien haat, die twee aan elkaar geketende galeislaven hebben..... Hun hu-

welijk was een hartstocht-huwelijk geweest na een ‘coup de foudre’, maar toen die hartstocht was uitgelaaid en zij, na moeilijk drie kinderen te hebben gebaard, vroeg oud was geworden, met een vervallen, vervormd lichaam, was er niets meer over dat hun samenhiel, omdat er eigenlijk nooit iets anders dan het thans doodgebrande vuur tussen hen geweest was. Alleen de kinderen hielden deze twee eenzamen bij elkaar, die elk een apart leven leidden, al leefden zij in één huis samen, en heetten zij man en vrouw. Hij was zijn genoegens buitenshuis gaan zoeken; zij wist dat hij haar bedroog met vele andere vrouwen, maar het liet haar koud, en het behoedde haar voor ongewenste tenadering tot haar altijd moe en pijnlijk lichaam. Hij was muzikaal, zij niet, hij hield van kunst en literatuur, waar zij niets voor voelde, zijn gevoels- en gedachteleven was in een sfeer, ver van de hare, en het leek, zoo als het nu was, bijna ondenkbaar dat deze twee mensen elkaar als razenden, halfdronken van hartstocht, eenmaal in de armen

waren gevlogen, in een brandenden roes van wat zij dachten liefde te zijn. Zij zouden nooit vijandig tegenover elkaar gevoeld hebben, omdat zij daarvoor te weinig gemeen hadden om over te strijden, maar als totaal vreemden onverschillig langs elkaar voorbij zijn gegaan, als zij niet eenmaal, nu twee en twintig jaar geleden, getrouwd waren en kinderen hadden gehad. Zonder er ooit iets over te hebben afgesproken, misschien wel zonder het bewust te zijn, hadden zij zich ingehouden zoolang de kinderen nog aan huis kwamen, en samen met hen de familiefeestjes, verjaardagen, Sint Nicolaas, en Kerstmis vierden.

Vooraf Kerstmis was een groote dag, grooter nog dan St. Nicolaas. Mevrouw Durieux, die door het voeren van den franschen naam van haar echtgenoot, niet den duitschen aard van haar eigen familie, Schneider, verloren had, beschouwde Weihnachten nog altijd als de allerplechtigste feestdag, en van den kerstboom werd bijzonder veel werk gemaakt. Ieder jaar werd op het Voorhout een prachtigen kerstboom

gekocht, en toen de kinderen nog klein waren, was het optooien en versieren van den kerstboom een bijna plechtige verrukking voor hen, die dagen duurde. Om dien kerstboom hadden zij als kleuters liederen gezongen, zij hadden er jubelend de cadeautjes en het lekkers van af gehaald, en, als de lichten in de kamer waren uitgedaan, en de kaarsen ontstoken, waar al het goud en zilver en de helle kleuren der sterren en ballonnetjes en glaasjes en kristalletjes aan schitterden, zaten vader en moeder, met de drie kinderen tegen hun aan geleid, tot laat in den avond bijeen. Stil zaten zij dan, zonder veel te spreken, en het was of een onzichtbare, heilige Tegenwoordigheid om hun heen was, die deze menschenzielen in één band bijeenhield en hen deed voelen hoe het in de goddelijke orde der dingen over hen geördineerd was, dat zij samen zouden zijn.

Het was eigenlijk de Kerstboom, die dezen vader en deze moeder had belet, van elkaar te gaan, die hun er van terug had gehouden, elkaar de verborgen vreeselijke gedachten van

wrok en nijd en haat, in onverbiddelijk geworden woorden toe te slingeren, want elk jaar, als de heilige kaarsen brandden, en de kinderen, al waren zij nu groot geworden, met hun ouders er om heen stonden, hadden man en vrouw die wondere, onzichtbare Tegenwoordigheid gevoeld, die hun bewust deed zijn, dat ze bij elkaar hoorden, omdat zij samen die kinderen het leven hadden gegeven.

En plechtig klonk het, jaar na jaar, in de stille huiskamer, waar de Kerstboom-kaarsjes peinzend brandden, van de lippen dier vijf mensen, vader, moeder, zoons en dochter: ‘Christus is geboren.....’

* * *

Toen was de catastrofe gekomen, vlak na Kerstmis, die al het gruwzaam donkere en jaren lang onderdrukte in die twee mensen had los doen komen. Frans, de oudste zoon, was ellendig omgekomen, Heleen, de dochter, was, zonder ook maar een woord tot afscheid

achter te laten, als een deerne met een rondreizenden violist uit een strijkje er van door gegaan, en toen in de lente, de jongste zoon, naar Indië was gegaan, waren zij alleen achter gebleven, vol rouw en verdriet en bitterheid, dien zij niet samen konden deelen, omdat ze opeens bemerkten dat zij nu geheel vreemden waren. De jarenlang onderdrukte verwijten en rancunes en vijandigheden kwamen naar buiten, de eerste harde woorden vielen, toen de scheldwoorden, en daarop volgde al gauw die hel, die het leven wordt van twee aan elkander geketende getrouwde mensen, die niets meer gemeen hebben. Zij waren elkaar nu niet meer onverschillig, zij haatten elkaar. Hij had een aparte slaapkamer genomen, en zij was blij hem uit de hare kwijt te zijn. Zij zagen elkaar nog maar alleen aan de maaltijden, en spuwden dan al het venijn tegen elkaar uit, dat zij al voelden zoodra zij elkaar zagen, in harde, brute woorden. Zij treiterde hem met schampere, ordinaire toespelingen op 'die meiden', waarmede zij wist, dat hij zich afgaf,

over zijn manier van eten, van zitten, van opstaan, over alles wat hij deed en niet deed, omdat alles van hem haar irriteerde; hij giftigde terug, kwetste haar in haar vrouwzijn, bespote haar toilet, haar uitvallende haren, haar verlepte hals en borst, en schold op het eten, al was het nog zoo goed. Eéns, na een al te sarrenden, onverdienden uitval van haar, had hij haar zelfs geslagen, in woedende, onberekenbare drift.

Van elkaar afgaan konden zij niet, omdat het hem financieel onmogelijk was, en omdat ook haat en getreiter en gesar een band vormen. De giftige scheldwoorden, de hatelijke toespelingen, het valsche geplaag, het gejudas en geneger waren een sfeer van huiselijkheid geworden, zooals ook warmte en liefde dat zijn, al was het heel iets anders. Ook al dat demonisch afschuwelijke en ziel-verscheurende van treiteren en sarren wordt ten slotte een huiselijke sfeer, die, uit sleur, niet meer is te ontkomen, en, zoo niet bijna gezellig, toch onontbeerlijk is geworden. Deze twee men-

schen waren elkaar gaan haten met een fellen, kwaadaardigen haat, die zóó in hun ziel was ingevreten, dat zij er niet meer buiten konden, evenals een dronkaard niet meer buiten drank. Het donkerste, verachtelijkste, gedrochtelijkste, heel achter uit hun zielen, hadden zij uit elkaar naar buiten gehaald, met dezelfde intensiteit, waarmede zij elkaar twee en twintig jaar geleden heet-kussend in de armen waren gevlogen. Zij scholden elkaar thans uit, en ergerden elkaar, zooals zij elkaar vroeger omhelsden en attenties bewezen. Alles haatten en verafschuwden zij van elkaar, hun manier van eten, hun hoesten, hun loopen, hun vasthouden van vork of lepel, hun ademen, hun uitwasemingen, alles was walg en afkeer en irritatie. Zóó waren nu al maanden verlopen, in steeds ondulbaarder vijandschap en duistere krioeling van vunze gedachten en heimelijke booze wenschen, ja, zij hadden elkaar in het diepst van hun hart menigmaal doodgewenscht, toen het December was geworden, en Kerstmis naderde.

In de stad lagen de winkels al vol Kerstboomversieringen, en op het Voorhout stonden de mooie dennen- en sparreboomen te koop, voor het te vieren feest.

De verjaardagen waren door de Durieux expres overgeslagen en totaal genegeerd, en met St. Nicolaas was hij expres uit de stad gegaan. Ook Kerstmis zou wel onopgemerkt voorbij gaan, dacht hij.....

Maar ziet! op een middag, juist toen hij de deur uit wilde gaan, zag hij dat, net als alle jaren, een Kerstboom werd bezorgd. Hij lachte valsch, en mompelde zoo iets van 'aanstellerij!' 's Avonds aan tafel zeide zij schamper: 'Jij gaat zeker weer op reis met Kerstmis he? Ik heb een Kerstboom gekocht vanmiddag, voor mij zelf.....'

Hij antwoordde niets, lachte enkel even stiekum, met dat sneerende, sarcastische lachje, dat haar zoo irriteeren kon, maar aan het dessert kon hij zich niet meer inhouden, en er volgde een scène, zóó afschuwelijk als er in maanden geen meer geweest was. Zij ver-

weet hem, dat hun dochter was weggelopen, omdat zij zijn voorbeeld voor oogen had, hij háár dat ze hun omgekomen zoon Frans met alle geweld officier had laten worden, zoodat zij de oorzaak van zijn dood was, en zij keven en sarden en treiterden zoo, dat hij haar een vork naar het hoofd gooide, die haar bloedig wondde aan den wang. Daarna liep hij het huis uit, kletste de deur dicht, en ging zijn troost zoeken in een Bar, bij vrouwen.....

* * *

De volgende avonden was hij 's avonds uit, en den avond vóór Kerstmis was hij zelfs niet eens komen dineer en. Op Kerstmis-avond was er geen werk van het diner gemaakt; zij aten gewoon, als alle dagen, en er werd niet over den heiligen dag gesproken. Direct na het eten liep hij weer de straat op, en wilde tot 's nachts laat uitblijven, maar in alle groote café's en restaurants, die hij binnenliep, tot in de mondaine Bars toe, stonden Kerst-

boomen te branden, en werd hij herinnerd aan een zóó ontzachtelijk groot en genadig gebeuren, dat het ondragelijke pijn deed aan zijn verbitterde, door haat en venijn uitgevreten ziel. Neen, dat was niet aan te zien, en niet te verduren. Hij zou dan maar liever naar huis gaan, en wat gaan zitten lezen op zijn studeerkamer boven. Het was trouwens al tien uur..... Voorzichtig de voordeur ontsloten hebbende, opdat zijn vrouw hem niet zou hooren binnenkomen, wilde hij den trap opsluipen, maar zag de deur van de huiskamer naast de eetkamer, op een kier staan. Er was een schemerigen lichtschijn te zien, die niet van de groote kroon kon komen. Zijn vrouw, die anders vroeg naar haar slaapkamer ging, was dus nog beneden.

Even bleef hij stil staan. Hij wist niet recht wat hij deed, maar werd willoos geleid naar die deur, die hij onhoorbaar zacht openduwde.

In de donkere kamer brandde de Kerstboom. Plechtig, o! hoe plechtig en stil waren de rechte vlammetjes dier kleine kaarsjes, en

om den grooten boom, precies als vroeger, toen de kinderen er nog waren, met witte kerst-engeltjes, en zilveren sterren, en slingers sneeuwcons, trilde een wonderbare, onwezenlijk droomerige wijding. Stil, op een tabouret, bij dien boom, in het schemerige, weifelende licht, zat ineengedoken, peinzend, een oude vrouw, de moeder van zijn kinderen. Ja, oud is zij, kijk! hoe grijs zijn al haar haren geworden, hoe klagelijk is haar gebogen rug, het is een vervallen, deerlijk gehavend vrouwelijk wezen, zonder bekoring meer, zonder verleiding, een afgeleefde vrouw, die niets meer te wachten heeft van het leven. Hoe eenzaam zit ze daar te staren, hoe van alles verlaten, nu de kinderen weg zijn, die ééns met hun teere stemmetjes hier kerstliederen hebben gezongen! Wat is dat lang, lang geleden, hoe klein waren ze toen, Frans en Jan, in hun korte broekjes en Heleentje, met het vlechtje op haar rug, en hoe glansden die klare kinderoogen, van verwachting en pret! Nu is het uit..... Voorbij..... Er zit alleen een oude,

afgeleefde, verlepte vrouw..... hun moeder..... zijn vrouw..... die hij verwenscht en vervloekt, en gewond heeft..... op haar rechterwang plekt nog vurig rood die venijnige prik..... die vrouw, die hem gesard, en getreiterd en gescholden heeft. Hoe roerloos zit ze daar nu.... niet vijandig meer, niet afschuwelijk, niet dreigend..... waar zou ze nu over denken?..... zij hoort hem niet eens..... In het vaagbevende licht van de kaarsen ziet hij dat ze verdriet heeft, dat haar bleeke, fletse gezicht krimpt van zielepijn en ellende.....

En toen, opeens, gebeurde het Wonder, dat scharlakenrood maakt wit. Door een onzichtbare, onweerstaanbare kracht werd hij naar de wijding van den heiligen boom gedreven, hij liep voort, of een ongeziene Tegenwoordigheid hem aan een zachte, maar bovenmenselijk sterke hand leidde naar die klagelijke, deernisvolle vrouw, die de moeder was van zijn kinderen.

Zij rees verschrikt overeind, bleef doodstil, het hoofd gebogen omlaag zien, met een uit-

drukking van een stervend dier, dat den genadeslag verwacht, en kon niets anders uitbrengen dan: 'Jij!..... Jij!..... Jij hier?.....' Toen zag zij hem aan in zijn gehaat gezicht. Maar hij had nu niets angstwekkends meer, want er was een licht in zijn oogen geboren, dat ééns, voor eeuwen in een kribbe te Betlehem voor de menschheid was ontstoken, en ondoofbaar is.

'Christus is geboren!' zeide hij plechtig, evenals in vroeger jaren, maar met een ontzaggelijke beteekenis nu, die er vroeger nooit in geklonken had, en alsof hij haar voor 't eerst dit nieuws vertelde, dat tot hem was gekomen, uit verre, nooit vermoede werelden. Feller dan een electriche schok door een lichaam gaat, voelde zij het, licht uit zijn ziel door de hare sidderen, en voor het eerst in hun leven zagen hun twee zielen elkaar aan, om elkaar nooit te vergeten.

'Christus is geboren' antwoordde zij, huiverend van ontzetting en zaligheid, maar wankelde, omdat haar zwakke, ontredde

lichaam het zoete, maar overweldigende bericht nog niet kon dragen.

Hij ving haar op, in uiterste verdeemoediging van deernis en berouw, en kuste eerbiedig de wonde roode plek op haar verheerlijkte gezicht.....

De schoone illusie.

Avond aan avond stond het jonge aspirant controleurtje*) op den 'Passar' in Tandjong Pinang naar het chineesche tooneel te kijken. Het was in 1894, vijf en twintig jaar al geleden, maar ik moet nu opeens weer aan hem denken, omdat ik zijn doodsbericht in de courant las, zooeven. Hij was assistent-resident toen hij stierf, en onder de advertentie van zijn overlijden staan de namen van zijn vrouw en van vijf kinderen, maar toen was hij nog maar een heel jong, baardeloos celibatairtje, zóó uit het studenten-leven van Holland in een uithoek van Indië gezet. Als ik er nu om denk voel ik zacht medelijden met hem. Ik weet nu hoe tragisch het is, een jonge man, vol illusies en idealen, die uit Holland naar Indië komt om er een ambtenaars-leven te leiden; ik weet, hoeveel van de allerbeste, teerste dingen van

*) Controleur = civiel bestuurambtenaar in N.I.

de ziel voor goed gebroken moeten worden vóór een warmlevend jong mensch een ambtenaars-carrière in Indië kan maken. De mensch moet in Indië dood, morsdood, voor altijd, eer de ambtenaar kan leven.

Maar toen leefde de mensch nog in hem, en het was een heel jong, verlangend, droomend mensch, met een dichterlijke ziel en een naief gemoed. Ja, piepjong was hij nog, een opgeschoten melkmuil eigenlijk, met blond haar en groote blauwe vraag-oogen, en nu weet ik pas, hoe 'n misdaad hij aan zichzelf beging toen hij in het harde, meedoogenlooze indische ambtenaars-leven ging, dat kerkhof voor warme dichterlijke harten. Zooals ik ook nu pas weet - en hoe! - dat ik bijna dertien van mijn eigen, beste levensjaren heb laten verdorren in een kleurloos, leeg ambtenaarsbestaan, al door maar optornend tegen onrecht en leugen.

Op het marktplein - de Passar - van Tangjong Pinang, de hoofdplaats van de residentie Riouw en Onderhoorigheden, speelde elken avond, tot laat in den nacht, het chi-

neesche tooneel. Dat was de groote lokvogel van de dobbel-pacht, die er de arme koelies uit de omliggende gambir- en pepertuinen mede lokte om op den openbaren weg te komen spelen. Wat in China bij de wet verboden was, werd hier door de Nederlandsche regeering gesanctioneerd, die het recht, om te laten dobbelen, aan den meest biedenden chinees verpachtte. Overal op den Passar, om het tooneel heen, en voor de huizen, waren de dobbel tafels gezet en de dobbel-matjes uitgespreid, waar de chineesche koelies, en ook wel meergegoeden, hun geld op waagden, dikwijls het zuur verdiende loon van weken en maanden. En het was het chineesche tooneel, dat als lokaas diende, om de menigte naar de dobbel-markt te trekken, met heftig-bommend en trommend lawaai van muziek, en schittering van magnifieke kleuren.

Het was maar een armzalige stellage, waarop de populaire, oude sagen uit de chineesche middeleeuwen werden afgespeeld, maar in dat allerprimitiefste milieu, met zoo goed als

géén décors en de kinderachtigste requisieten, vertoonden de chineesche tooneelspelers uit een gewoon volks-troepje daar een pracht van gebaar en bewegen, zooals ik nooit later op een europeesch tooneel zag¹⁾.

Als ambtenaar voor Chineesche Zaken bewoog ik mij veel in de chineesche kamp, en als kunst-liefhebber kon ik uren en uren naar dat chineesche tooneel staan kijken. Het viel mij op, dat daar avond aan avond ook het aspirant-controleurtje stond, met de extaze over zijn jonge gezicht, en een groot verlangen, dat ik zelf maar al te goed kende, in zijn oogen.

Ik ben een kenner, ik zou bijna zeggen een deskundige, in zulke sentimenten, die ik van iemands gelaat kan aflezen als hij ze niet zorgvuldig verbergt, en ik had al heel spoedig opgemerkt, dat zijn droomende, smachtende blik alléén maar op één frêle, broos wezentje was gevestigd, dat in het schitterende, goud-

1) Voor bijzonderheden zie men mijn opstel 'Het Chineesche Tooneel' in 'Wijsheid en Schoonheid uit China'. (5e druk. Van Kampen & Zn., A'dam.)

en zijden gewaad, fijner en lichter bewoog dan een bloem. En, als alle chineesche tooneelkunstenaars, deed dat ranke, teere wezentje wonderen van gevoeligheid met het gebaar, van de handen, o! de fijne, lotus-lichte handen vooral, en de luchtige spreiding van vingeren Ja, wèl was dit wezentje schoon, van die echte schoonheid, zooals chineesche dichters haar bezongen hebben, en die ‘de Wijzen in de hemelen hun rust ontroof’t’.

Het had oogen, zooals de chineesche dichter zegt, mystiek ‘als een stil water in den herfst bij avond’, de wenkbrauwen waren teer ‘als de omtrekken van heel verre bergen’, en het gezicht was ‘zacht als de perzikbloesem’.

Nergens heb ik de meisjes-gratie fijner en dichterlijker zien bewegen dan op het chineesche tooneel, en het was begrijpelijk, dat een Westersche, droomerige groote jongen tot diep in zijn ziel was getroffen door deze verschijning, liefelijk als een fee uit een sprookje.

In een der groote historische stukken, die

de troep opvoerde, was zij een als mensch geïncarneerde geest uit verre, mystieke gewesten, die toovermacht bezat, en door den blik uit hare oogen, fascineerend op hem gericht, den meest bloeddorstigen roover-krijgsman kon bedwingen. Zij kon ook met haar fijne vingers bezwerende gebaren maken, die onzichtbare geesten zich tot krijgers deden incarneeren, en andere, die liefde tooverden in de harten van haar bitterste vijanden. Het wondere wezentje, dat dit feeën-meisje voorstelde, deed dit alles zóó eenvoudig, zonder de minste pose- of pathetische beweging, met zulk een magischen blik en zulk een mystiek gebaar, dat werkelijk een geheimzinnig tooverfluide van haar scheen uit te vloeien. Het was wèl de geest uit hooger sferen, die zich op aarde geïncarneerd had, en er was als een magische cirkel onzichtbaar om het ranke wezentje heen.

De charme van dit bovenaardsche figuurtje ging over de drommen toeschouwers, eenvoudige koelies uit het volk, die ademloos het

gebeuren op het tooneel volgden, en hield ook het jonge ambtenaartje uit het Westen bevangen, die zijn groote blauwe oogen maar niet af kon wenden van het licht-wezentje in schitterende rood- en gouden zijde, met het vreemde perzik-bloesem gezichtje, waarin twee diepe, mystieke oogen tooverachtig fonkelden. Het gebaar van haar kleine handjes beroerde zijn ziel met een emotie, die bijna pijn was.

Eens op een stillen maanlicht-avond, toen het jonge aspirant-controleurtje, met wien ik al eens vluchtig had kennis gemaakt, mij weer voor het chineesche tooneel zag staan, sprak hij mij aan.

Na eenige banale vragen en antwoorden, terwijl ik zag, dat het jonge mensch brandde van verlangen om tot de vraag te komen, waarvoor hij mij genaderd was, vroeg hij eindelijk:

‘Spreeken die chineesche tooneelspelers niets dan chineesch?..... of zouden ze bijvoorbeeld ook een beetje maleisch, of misschien engelsch verstaan?’

‘Neen’, antwoordde ik, ‘het zijn allemaal chineezen uit Fuhchau, die in dezen troep zijn, zij spreken Fuhchau-dialect, waar ik zelf bijna niets van versta, omdat ik dat dialect, dat hier niet gesproken wordt, niet bestudeerd heb, en wat ze daar op het tooneel spreken is slecht mandarijn-chineesch. Maar maleisch verstaan ze niet, en engelsch nog veel minder.’

‘Jammer, jammer’, zeide hij, teleurgesteld.

Toen vroeg ik hem, met een glimlachje: ‘Waarom jammer?..... wilde U?..... o ja! dat kleine teere wezentje daar..... dáár staat u iederen avond zoo naar te kijken, niet waar?.....’

Hij kreeg een kleur - later in zijn carrière zal hij dat wel afgeleerd hebben, maar toen kreeg hij nog een kleur, als een jongetje - en zeide toen oprecht:

‘Precies!..... dat hebt u goed gezien..... God, God, wat is ze mooi, vindt u niet?..... 't is net een gedicht..... kijk ze daar nu weer bewegen..... die handjes, kijk hoe ze daar nu die vingertjes weer uitspreidt..... en dat

lopen, dat voorzichtige, zwevende lopen..... het lijkt geen lichaam meer, dat beweegt, maar een ziel..... ik heb nog nooit zoiets gezien op het tooneel, en ik verzeker u toch dat ik in Holland een liefhebber van tooneel was en héél wat op dat gebied heb meegemaakt..... ik wil 't u wel bekennen: ik sta haar avond aan avond gewoon te aanbidden....'

'Ja, dat heb ik wel gezien' zei ik 'ik ben het dan ook met u eens: het is superbe, en ik begrijp, dat u dit zoo ontroerd heeft.'

Zóó werd ons gesprek al intiemer en hartelijker, en wij eindigden met in den tuin van de societeit, dichtbij, samen aan een stil tafeltje een koelen drank te drinken en een sigaar te rooken. Ik moest hem van alles over chineesch tooneel vertellen - alleen één bijzonderheid kon ik niet over mij verkrijgen hem te zeggen - en, zooals dat in Indië wel eens een héél zeldzamen keer gebeurt, als twee menschen elkaar vinden in het leege sleur-leven daar, stortte hij vrij zijn hart uit:

'U weet niet hoe ellendig eenzaam ik mij

hier ben gaan voelen..... er is hier niets van alles, waar ik in Holland van leefde..... geen conversatie, want wat zijn dat nu voor verschrikkelijk banale mensen hier, geen muziek, geen kunst, niets, niets..... o, wat een jammerbestaan..... maar toen heb ik dat chineesche meisje daar op het tooneel gezien, en daar ben ik weer van gaan leven..... haar zachte rythme heeft weer alles, wat aan 't doodgaan was, in mij wakker gemaakt,..... het fijne gebaartje van haar handen heeft mijn ziel weer opengeschoven..... God, God, wat is dat teeder, wat is dat subtiel..... wat 'n gratie, wat 'n noblesse..... het lijkt eigenlijk geen meisje, maar een of ander hemelsch wezen..... en wat 'n pracht om haar heen, wat 'n riddersse!..... waar heeft ze in Godsnaam die gewaden vandaan, die uit goud geweven lijken, en waar het hartstochtelijke vuur van de zon uitstraalt..... en waar heeft ze die sublieme kunst geleerd van zóó te loopen, zóó te bewegen, of het alleen haar ziel maar is, die haar broze lichaampje voortstuwt?.....

wilt u gelooven dat ik er kapot van ben?..... ik ken daar niet tegen, het is om te breken, zóóveel teederheid en schoonheid..... nu denkt u natuurlijk dat ik verliefd op haar ben, maar dat is het toch niet..... daarvoor is ze te ver..... uit een héél ver wonderland is ze gekomen, en er is een mysterie om haar heen, waar ik tóch nooit in door kan dringen..... Zoudt u met haar in aanraking kunnen komen?..... U kent toch chineesch, en al kent u dat dialect niet, u zult u toch wel verstaanbaar voor haar kunnen maken..... O! ik wou zoo graag méér van haar weten..... hoe ze heet..... hoe oud ze is..... en misschien, als ik met u meega kan ik wel éven, éven haar stem vlak bij mij hooren, en in haar oogen zien..... zou dat kunnen?.....’

Hij zag er beminnelijk jong uit, toen hij dit alles zeide, en ik voelde aan de trillingen van zijn stem hoe echt het alles was.

Toen voelde ik ook dat ik moest zeggen:

‘Mijn beste kerel..... zou je dat nu wel doen?..... Je weet toch wel, dat het mooie

altijd het mooiste blijft als het ver is, héél ver..... het is altijd gevaarlijk, te dicht bij het mooie te komen..... wat kan dit wezentje je nu ooit nog voor mooiers geven dan wat het avond aan avond al geeft?..... iets heerlijkers en zuiverdere kan het toch nooit geven..... want dit is het allerschoonste, het uit de verte vereeren en aanbidden..... zoiets moet je nooit willen aanraken, want daar kan het niet tegen, dan breekt het..... al de misère van het leven komt door het willen aanraken.....’

Hij zag mij dankbaar, met vochtige oogen aan, en drukte mij geroerd de hand.....

Maar avond aan avond zag ik hem toch weer naar het chineesche tooneel staan kijken, waar de helden in rood en goud, met de lange helmveeren zwaaiend achter zich aan, met lans en zwaard elkaar te lijf gingen, waar schetterende krijgsmuziek hoog op tetterde met bommend geroffel van donkere trommen, en waar nu en dan, onder het goud-gevlam en bekkengeklets en razend tromgeroffel door, het frêle, sprookjesachtige wezentje verscheen, om

wier bezit al die woeste krijgers streden, dat wezentje uit verre sferen, dat toovermacht bezat, en dat met één fijn hand-gebaar en spreiding van broze vingers een wilden woestaard kon doen knielen, sidderend voor den mystieken blik uit haar oogen.

Dan stond het jonge ambtenaartje doodstil naar het ranke, lichte wezentje op het tooneel te staren, dat de poëzie van zijn eenzame leven was geworden, en zijn ziel had doen opengaan.....

En zóó heeft het nog, na ons gesprek, een week geduurd, een week van schoonheid en illusie voor een smachtende ziel, die zonder dien droom aan het verdorren zou zijn gegaan in het harde, wreede indische leven.

Nog dikwijls heb ik hem gesproken in dien tijd, en heeft hij zijn hart voor mij uitgestort, dat betooverd was door de schoone illusie. Toen ik wist, dat het tooneelgezelschap vertrekken zou, naar Singapore, om plaats te maken voor een ander, heb ik hem er op voorbereid, en hem met moeite den laatsten avond

er van weerhouden om het wezentje van zijn droom althans éénmaal van nabij te zien, en het dan ook onverbiddelijk te zien breken. Wat doet de werkelijkheid er toe, als de illusie maar gelukkig maakt, en de goddelijke ontroering van schoonheid geeft? Is het gehele Tooneel niet de illusie van een verheerlijkte werkelijkheid, in een andere sfeer opgeheven? En is deze illusie van het tooneel niet een andere, hogere werkelijkheid, waarvan het beleven een schoone droom is?.....

Toen het Fuhchausche tooneelgezelschap weg was, is het jonge ambtenaartje een tijdlang heel stil en ongelukkig geweest. Nu en dan kwam hij bij mij praten, en het duurde niet lang of hij begon over het sprookjesachtige wezentje, het kleine meisje van ryhme en glans, dat hem zooveel geluk had gegeven, en de schoonheid in zijn eenzame, dorre leven had gebracht. En eens - het was een zeer stille, plechtige indische avond, met schitterende diamanten sterren in een geheimvollen hemel - zeide hij mij:

‘Kerel, ik ben toch eigenlijk blij dat je me nooit bij dat meisje gebracht hebt..... misschien was zij tegengevallen..... misschien was ze niet zoo mooi geweest als op het tooneel, en was het dan minder geworden..... maar nu is het zuiver gebleven en ik heb iets van haar gekregen, dat mijn heele verdere leven niet meer weg kan gaan..... ja, dit is toch eigenlijk het allermooiste, dat je van een vrouw ooit kunt krijgen.....’

* * *

Nu ik zoeven zijn doodsbericht in de courant las durf ik het wel te zeggen: in zulk een chineesch tooneelgezelschap worden, evenals in Japan, de vrouwen- en meisjesrollen door jonge knapen vervuld, zoodat het meisje, dat door het ambtenaartje werd aanbeden, nooit bestaan heeft. Zóó weergaloos geniaal weten die jonge knapen de vrouwenrollen te spelen, dat de illusie volkomen is.

Trouwens wat is het Tooneel anders dan de schoone illusie?

En wat is de Liefde anders?.....

Het wonder.

Het Moedertje zat héél alleen in de binnengalerij van haar groote Indische huis in een lange 'krossi malas', met een geheelen uitzet voor het kindje, dat op komst was, op den marmeren vloer om haar heen uitgespreid. Ik schreef zooeven: het Moedertje, maar het kindje moest nog komen. Toch is een vrouw dan al moeder, en ook al véél vroeger, een meisje is eigenlijk al moeder als zij zóóveel van een man houdt dat zij haar kindje alléén van hèm zou willen hebben.

De laatste maanden dacht het Moedertje om niets dan om het kindje. Zij had door haar teere vingers heen àldoor maar liefde uitgetrild over den uitzet, dien ze, zooveel maar mogelijk was, zelf geknipt en genaaid had. Want zoo'n kleine rose baby, dacht ze - en dat denken de meeste Westersche moedertjes - komt naakt als een poedeltje, met heelemaal

niets in de wereld. Het bezit niets, het heeft niets mede genomen uit het groote Onbekende, waar het uit gekomen is, en het begint zijn leventje pas, als het zijn eerste, klagelijke schreeuwte gegeven heeft. Omdat zoo'n wezentje niets, niets, neen maar absoluut niets op de wereld medebrenge, moet Moedertje zorgen dat het kleertjes heeft als het aan is gekomen, dat baby een 'uitzet' heeft, zijn allereerste bezit in het leven.....

En nu lag Moedertje, die erg moe was van al het knippen en naaien, de laatste maanden, languit op den langen luierstool, en had baboe den ganschen uitzet om haar heen op den grond doen uitspreiden. Ze lagen allemaal netjes op stapeltjes, al de snoezige, haast ongeloofelijk kleine kleertjes, er waren flanelletjes, en hemdjes, nachtponnetjes, en sokjes, kousjes, navelbandjes, luiers - o! wat 'n hoop luiers! meer dan honderd, katoenen en wollen! - er waren lakentjes, en baveetjes, en jurkjes, en sloopjes, en nog een heeleboel dingen meer. En daar lag het Moedertje nu zacht glimlachende op

neer te zien. Niemand weet wat er in zoo'n Moedertje omgaat dan zij zelf. Het was haar éérste kindje, en alleen den eersten keer is het zóó innig. Het moest een meisje zijn, dat hoopte ze vurig, een meisje, en geen jongetje, want een jongetje gaat zoo gauw weer van zijn moeder weg, en is zoo wild en onvoorzichtig, maar een meisje blijft véél langer dicht aan moeders hart.....

En terwijl ze zoo naar al die kleertjes om haar heen zat te kijken, en die met haar blikken kuste en zegende, dacht ze aan het Wonder, dat alles eigenlijk was. Een kindje is een Wonder. Waar komt het toch zoo ineens van daan? Uit welke verre landen? Ze wist wel, het Moedertje, dat ze het kinderlichaampje onder haar hart droeg, maar toch was er een Wonder, dat ze maar niet kon doorgronden: het Wonder dat het lééfde, en een ziel had. Als ze daar wel eens met den dokter over sprak gaf hij ontwijkende antwoorden, en raadde haar aan, daar niet te veel over te denken, want dat was niet goed, een aanstaand moeder-

tje moest vooral rustig zijn, en zich niet opwinden. Ze moest er maar op vertrouwen, dat de dokter alles wist wat nodig was, en hij wel zorgen zou, dat alles goed afliep, en als het lichaampje van baby er was, kwam het zieltje vanzelf wel mee. Dokters denken nooit over het Wonder, omdat ze veel te veel weten. Het is heelemaal geen Wonder voor een dokter als er een kindje komt, hij heeft er al zoo véél zien komen, en vindt het iets heel natuurlijks, waar hij precies alles van weet.

Maar een Moedertje, die véél minder weet, en daarom véél dichter bij het Wonder is, denkt ernstig en lang over alles van haar kindje, dat een dokter zijn leven lang nooit te weten zal komen, en zóó lag dit Moedertje àl maar aan zich zelf te vragen: waar komt mijn kleine lieveling dan toch wel vandaan?..... hoe is het mogelijk, dat mijn kindje lééft?..... uit welke schoone, onbekende landen is het zieltje van mijn kindje naar mij toe gekomen?..... kijk, daar liggen al de kleertjes van mijn dochtertje, ze zijn nog warm van de liefde, die

in mijn vingers heeft getrild, en van de kussen, die mijn mond er op heeft gedrukt..... de kleertjes wachten op het kindje, maar het kindje is nog niet aangekomen..... het is nog op de reis uit verre, verre streken..... o! wat moet het land wel ver, héél ver zijn, waar mijn lieveling vandaan komt, want nog is het er niet, al is het al zoo lang op weg naar zijn moesje..... nu nog enkele weken, dan is kindje aangekomen, en ligt in het wiegje daar, het rose wiegje, dat nog leeg staat..... het wiegje wacht, en kijk, al die kleertjes wachten ook, en Moedertje wacht, en het geheele huis, en eigenlijk ook de heele wereld wacht op het Wonder..... Kindje, zeg me, waar ben je nu, waar kom je vandáán, mijn liefste?.....

Zóó lag Moedertje, die erg moe was, te mijmeren en te droomen, loom zonk haar hoofd achterover, haar oogen vielen ongemerkt dicht, en zonder dat zij het wist gleed ze òver in de ijle wereld, die vlak bij de onze is, er boven, er onder, er doorheen..... Terwijl haar

lichaam in den rieten luijerstoel bleef, waar haar mond zacht bleef ademen, zweefde Moedertje in het land der droomen, en gebeurde het Wonder van den slaap, waar géén dokter iets van weet, en waarin wij reizen in het groote Onbekende, dat ons wijd omringt.....

Het was een wijde, wijde vlakte, waar Moedertje over heen zweefde, en waar hier en daar een groepje teere droomboomen plechtig stonden te staren in een blauwen hemel, met vreemd-violette wolkjes,. In dit ijle droomland, waar de Vlaamsche primitieven hun heiligen hebben zien schrijden, zweefde Moedertje zachtkens voort naar een eenzame hut, waar een oude kluizenaar haar stond op te wachten. Een bank stond voor de deur, en opeens voelde Moedertje, dat zij er stil op neerzat, en de kluizenaar, dien zij kende als een vader, zijn hand op haar hoofd legde en tot haar sprak. Het was niet met den klank van woorden dat hij sprak, maar met zijn gedachten, die in haar overgingen. Het was ook heelemaal niet vreemd, want zij herkende hem zooals men iemand in

een droom herkent, véél werkelijker dan in het leven.

En de kluizenaar vertelde van het kindje, zooals ook niet anders mogelijk was, immers om naar het kindje te vragen was zij heelemaal naar hem toegekomen, uit het nu verre, andere land. Van het kindje vertelde de kluizenaar:

‘Ja, Moedertje, dat heeft je intuïtie al geweten, die véél eerder weet dan het verstand.... een meisje zal het zijn, een meisje..... maar je weet toch wel, dat dit zieltje geen meisje is en ook geen jongetje, maar alléén in een meisjeslichaampje komt wonen, om daarin nieuwe lessen op te doen in dit nieuwe leven?..... de uitzet van het lichaampje van je kindje heb je met liefde-trillende vingers verzorgd, maar je weet toch wel, dat het zelf met een heel gewichtige, groote bagage áánkomt?..... het lichaampje is naakt, maar de ziel niet, de ziel komt aan met een grooten, grooten rijkdom van ervaringen en herinneringen uit vroegere levens..... Dit kindje, dat teere, hulpeloze, broze babytje, is het nieuwe

omhulsel, waarin een oude ziel een nieuw bestaan begint..... Moedertje, moedertje, denk er toch om, dat het lichaampje nieuw is, maar niet de ziel..... Die ziel, die nu bij Moedertje komt, heeft al talloze malen geleefd, en is ook al talloze malen gestorven, zoals de mensen dat noemen, maar de dood bestaat niet, en is enkel maar het verlaten van een oud, afgeleefd lichaam, om later weer in een nieuw over te gaan.....'

En Moedertje vroeg, maar sprak niet, vroeg met haar gedachten, die de kluizenaar dadelijk verstond:

'Maar waarom komt kindje nu juist bij mij?.....'

'Omdat kindje zelf bij je wou wezen' dachtantwoordde de kluizenaar. 'Ieder kindje kiest zijn ouders, ieder kind komt bij de ouders, die het zelf heeft uitgekozen, om in de omgeving te komen, waarin het zijn ervaringen en herinneringen uit vroegere levens het beste zal kunnen ontwikkelen, en waarin het de nieuwe lessen het beste zal kunnen leren..... Het

erfde schijnbaar veel eigenschappen van zijn vader en zijn moeder, maar dat zijn dan juist de eigenschappen, waarop het door zijn vorige levens in dit leven was aangewezen. Het erft in waarheid niet van zijn ouders, maar van vroegere levens.....'

'Mag ik kindje even zien?' vroeg Moedertje, en zij strekte verlangend de armen uit, om het aan haar hart te drukken.

De kluizenaar glimlachte, en er was een eindeloze wijsheid in dien lichten lach.

'Maar Moedertje' dacht hij, en zij ving onmiddellijk zijn gedachte op, zooals een oor woorden ontvangt (want zóó spreekt men in het land der droomen) 'je kent je kindje toch al lang!..... het kan niet den eersten keer zijn dat het bij je komt, het is toch stellig door vele banden uit vorige levens aan je verbonden, zooals ook de vader al zeker jaren aan je verbonden is geweest, en ook aan het kindje..... het zijn altijd oude bekenden, die in een leven samen komen, om af te werken, wat in een vorig leven nog niet uitgewerkt is kunnen

zijn..... al is het niet verstandelijk bewust, de herinnering is altijd levendig, door liefde, of vriendschap, of afkeer, of zelfs haat, die men voor elkander voelt..... en als je vingers trilden van liefde toen je kindje's kleertjes maakte, en als je die kuste met bevende lippen, dan is dat een oude liefde van vroegere levens, die zich herinnert, onbewust..... er is niets nieuws in je leven gekomen, Moedertje, het kindje is een oude liefde in nieuwen vorm, en je moet het al hebben lief gehad vóór je het verwachtte..... als het een paar weken oud is in het nieuwe leven, zal baby voor den eersten keer tegen je lachen, en zal je denken: hoe vreemd, hoe vreemd, dat mijn kindje tegen mij lacht, maar het kan je dan niet vertellen, Moedertje dat het je herkend heeft, herkend van vroeger, héél vroeger..... Een kindje van enkele weken is véél wijzer en weet véél meer dan een groot mensch, omdat het dichter bij het Wonder is, en het zieltje dan nog in het onbekende land kan zien, dat hoe langer hoe verderwegwijkt, hoe ouderde kinderen worden...'

Moedertje luisterde en luisterde, maar eigenlijk was het geen luisteren, het was herinneren, en zij wist ook zoo heel zeker niet meer of het de oude kluizenaar was, die tegen haar sprak, dan of zij een stem hoorde in zichzelf. Het was ook even - in het droomenland gebeuren elk oogenblik wonderen - of zij zelve de kluizenaar was, en toch óók de vrouw, die haar kindje wachtte, en opeens begonnen het hutje, en de vlakke, en de boomen weg te wazen, alles werd vaag en onzeker om haar heen, zij voelde een trillen en zinken en zweven, en langzaam, langzaam uit verre verten nederdalende werd zij weer zachtkens in het lichaam gelegd, dat zwaar ademhalend in den langen stoel lag uitgestrekt.....

Moedertje wreef zich de oogen, en zag de kamer vreemd om zich heen, véél vreemder dan het wondere droomenland van zoeven, dat grooter zekerheid had geboden. Het duurde eenige minuten vóór de overgang - die elken dag een Wonder is, dat wij niet beseffen - had plaats gegrepen, en zij de dingen weer herkende.

O ja, daar was de kamer..... daar waren de meubels, en al de dingen van den dag..... en daar lagen de lieve kleertjes, zoo klein, zoo aandoenlijk in hun nietigheid.....

Toen was Moedertje haar droom weer vergteten, en dacht alleen nog maar om den uitzet van het kindje, dat zoo heelemaal met niets op de wereld zou komen. Want de dingen van den droom vervagen in de werkelijkheid van den dag, hoewel die véél minder werkelijk is, en er is groote wijsheid in de menschen, die alleen in droomenland in hun bewust is.....

* * *

Drie jaren later zat een klein, blond meisje op den schoot van haar moeder, en terwijl ze met haar hoofdje zóó dicht aan moeders borst lag dat ze haar hart voelde kloppen, deed het kind opeens een van die gewichtige vragen, waar groote menschen zoo zelden op kunnen antwoorden:

‘Zeg, moesje, waarom is zusje nu eigenlijk

bij jou gekomne en bij vader, maar niet bij een ander moesje en een anderen vader?’

En Moedertje wist niet waarom zij uit verre onbewustheden, zonder weifelen, opééns het juiste antwoord vond, maar in een vorm, dien kinderen alleen begrijpen kunnen:

‘Omdat je zelf bij moesje wilde wezen, kindje. Toen je nog in den hemel was, liep je met een engel Boven te wandelen en toen vroeg de engel je: bij welk moesje en welk vadertje zou je nu willen komen? Toen heb je je eigen vader en moeder met je vingertje aangewezen en heeft de engel je bij ons gebracht.’

Het recht van den sterkste.

Het was een pracht van een haan, dien ik bij mijn twaalf kippen had gekocht. Eigenlijk moest ik schrijven 'ajams', want een indische kip is een 'ajam' en zooiets heel anders dan een hollandsche. Maar deze haan was een superbe mannetjesputter, een echte 'mâle', groot en robust van lijf en leden, en schitterend van vurige kleuren, of een gloed van hartstocht over zijn gansche wezen brandde. Hij had een goud-bruinen hals en borst, in zijn rug- en buikveeren vlamde fel rood, en er broeiden hier en daar somber paarse, en groene, en donkergele tinten. Hoog stond hij op zijn krachtige pooten, op zijn kop kroonde koninklijk een vuurroode kam, onder zijn bek hing een lillendbloedkleurige lel, en aan zijn hielen vlamden lange, vuurroode sporen. Hij was een echte roodgouden hartstocht-haan, en in zijn uitdagende oogen laaide een inwendig vuur uit

zijn geheimvolle dierenziel naar buiten.

's Morgens stond hij fier en statig glorie te kraaien naar de opgaande zon, hevig bewogen door het laaiende licht, dat in het Oosten den hemel in brand zette, en 's avonds kraaide hij tragisch, als de dag onderging in al donkerder en donkerder stervende, rosse pracht.

Ik woonde in een landhuis boven Semarang, op de heuvelen van Tjandi, en mijn tuin zag uit op een zwaar-statig berglandschap, met de machtige Oengaran opstaande in het Zuiden, en in het Westen, in wazige verte, de fijne, droomerige contouren van de Soembing en de Sindoro, en in het Noorden, aan den einder, laag en ver, de zee. Een groot, vlak grasveldplateau lag voor mijn huis, en daar wandelden altijd mijn twaalf kippen rond, met den rood-gouden hartstocht-haan. Ik had ze gekocht van een Arabier, als magere, hongerige scharminkels, vel over been, maar door goede voeding waren het zulke welgedane, bekoorlijke kippen geworden als indische 'ajams' maar kunnen zijn, en toen ze groot en sterk genoeg

waren om eieren te kunnen leggen, had ik er van een Chinees een duren haan bijgekocht, als Heer van den harem. Daar waren Bruintje, en Duifje, en Grijsje, en Muisje, en Kakelbontje, en zeven andere kippen, die allemaal namen kregen, en Hector, de haan, werd haar aller man en meester.

In Holland heb ik nooit geweten wat kippen eigenlijk zijn, maar daar in Tjandi, waar ik 's morgens vroeg en 's avonds in de schemering op mijn gras-plateau naar de verre bergen zat te turen, met de kippen om mij heen, leerde ik hun leven intiem kennen. Ik zag hoe die kippen-vrouwen om den rood-gouden haan heendraaiden, hoe ze met hem koketteerden, welke listen en trucs ze daarbij te baat namen, en hoe hooghartig de helle hartstocht-haan het alles aanzag en net zoolang verduurde, tot een vonk in zijn somber gloeiend oog signaleerde, dat hij ontbrand was. Duifje was zijn favoriete, en er hadden ingewikkelde tragedies en komedies in den harem plaats om haar uit de gunst te dringen en te onttroonen. Het

was een festijn om dien trotschen zelfbewusten bellâtre van een haan tusschen zijn twaalf vrouwen te zien rondstappen, zich Heer en Meester wetend, zich aangebeden voelend, en àl maar gloed en pracht uitstralend uit zijn superben vederdos, om zich nòg begeerlijker en geweldiger te maken. Hij had er weliswaar één, Duifje, uitverkoren, en koketteerde ook nu en dan tijdelijk met een andere, blijkbaar om haar nog doller op hem te maken, maar was toch haar aller man, die al zijn huwelijksplichten trouw vervulde, zonder er één over te slaan.

Hoe kon hij, vooral 's morgens vroeg, en 's avonds, als de schemering begon te droomen, geheimzinnig naar de zon staan te kijken, met vonken in zijn oogen! Wat was er toch voor mystiek verband tusschen die glorieuze zon, de oer-bron van alle leven, het vuur, waar àlle levensgloed van myriaden bloemen en planten en dieren en menschen door wordt ontstoken, en dien gouden hartstocht-haan, die hoog-kraaiend de groote gebeurtenissen

van dat goddelijk Levens-Licht aankondigt?

Nooit heeft een geleerde en zelfs niet een kunstenaar dat mysterie tusschen zon en haan onthuld. 's Morgens, in vroegste vroegte, als 't scherpste oog van een inlander nog geen glimpje licht ontdekken kan, voelt toch een haan de trillingen al, die de nog onzichtbare, stijgende zon door den aether doet vibreeren, en hij kraait den komenden dag uit, in schaterende extaze. In zijn onbewuste, fijne dierenziel is iets dat reageert op trillingen van de zon, zóó ijl en geheim, dat de subtielste wetenschap-instrumenten ze niet kunnen opvangen. Het kosmische, mannelijke geestbeginsel - dat, wat de Chineezzen 'Yang' en de oude Hindoes 'Purusha' noemen - vibreert op mystieke wijze in de ziel van den haan, die met klaterende, schallende fanfare de groote apotheozes en catastrofes van de zon begeleidt.....

En de kippen, waarin het vrouwelijke stofbeginsel overwegend is, zij hadden den rood-gouden haan lief met den onbewusten en

ongebreidelden hartstocht, waardoor stof tot geest wordt aangetrokken, om te kunnen voortbrengen het eeuwige Leven.

In de wondere, ronde eieren, die zij legden, welker vorm een occult symbool is, ligt een mysterie verborgen, dat géén Westersche geleerde ooit onthuld heeft.

Het was een maatschappij apart, mijn kippen-harem, en over die maatschappij, die familie van intrigueerende, koketteerende, eierenleggende en somtijds broedende vrouwen heerschte autocratisch en koninklijk de geweldige hartstocht-haan, die in subliem geheim met de zon leeft, Hector, de Heerlijke, roodgekamd en rood-gespoord.....

Toen is het gebeurd, dat ik op zekeren dag een jongen, witten haan, klagelijk gebonden, de pooten stijf aan elkaar, voor de 'dapoer' (keuken) zag uitgestrekt liggen. Ik wist, dat de kokkie elken dag een kip of een haan kocht voor het eten, maar ik had streng order gegeven om nooit beesten, voor het maal bestemd, onder mijn oogen te brengen. Door een nalatig-

heid was ditmaal deze haan blijven liggen, die straks geslacht zou worden. Het was een jammerlijk gezicht. Zijn witte vleugels waren vuil van het lange liggen op den smerigen grond van den passer (markt), er was bloed te zien, dáár waar de koorden zijn pooten striemden, en een doffe pijn klaagde zwijgend uit zijn half-dichte oogen.

Ik wist, dat ik dien avond onmogelijk kip zou kunnen eten, onder welken vorm ook, nu ik het slachtoffer gezien had, en ik gelastte mijn djongos (huisbediende) om den haan los te binden en te laten lopen.....

Ik had verder niet om het incident gedacht, toen ik den volgenden dag den witten haan, ver van de andere dieren op mijn grasveld zag loopen. Hij was grooter dan ik dacht, het was nog een jong beest, niet heelemaal volgroeid, en erg mager. Zijn veeren waren dof en stoffig, het rood van zijn kam en sporen was zwak en bleekjes.

Toen gaf ik order, het arme beest apart te voeden, iederen dag op een stil plekje, als de

andere kippen uit de buurt waren, wat voeder en rijst voor hem te strooien, en te zorgen, dat hij gauw bijkwam. Er kon best een haan bij, vond ik, zoo bij twaalf kippen, waar één haan toch wel wat te veel over te zeggen en te heerschen had.....

Na een paar weken was de witte haan al heel wat opgefleurd. Hij was steviger en voller van leden geworden. Zijn kam en sporen waren al wat vuriger, en ook de roode lel onder zijn bek. In den toon van zijn kraaien was al iets vollers, iets mannelijkers gekomen, en nu en dan zag ik, hoe hij zich oprichtte en uitrekte, bewust van zijn kracht, en met de vlerken klapte.

Maar bij de kippen kon hij niet komen of de rood-gouden haan stapte op hem toe, dreigend en toch minachtend, met een somber gloeien in zijn oogen, zóó vervaarlijk, dat de witte haan angstig wegvluchtte, onhandig en belachelijk op zijn veel te hooge pooten. De kippen keken niet naar hem om. Hij was de mindere, de zwakke, die geen gloed had, noch

pracht, en wiens kraaien schor en flauw klonk bij de klare, volle fanfare van den rood-gouden hartstocht-haan.....

Zóó leefde de witte haan maanden lang als een verschoppeling, eenzaam in een hoekje, schuw en schrikachtig, wegstuivend als de rood-gouden, sterke, heerlijke kwam, de kliekjes heimelijk wegpikkend die de anderen overlieten, in de verte turend naar de mooie, welige kippen, die om den volschoonen, suprêmen Mannelijken heen-koketteerden, onbereikbaar voor den zwakkeren, bleeker roodgekamden.... Hij had een ongelukkig, ellendig leven, de uitgestootene, hij durfde 's avonds ook niet mede in het hok te gaan, uit vrees voor den geweldenaar, maar sliep op een tak in den mangga-boom, en nu en dan, als hij te dicht bij kwam, stormde de sterke prachthaan grimmig op hem af, en vluchtte hij angstigkakelend naar het verste hoekje van den tuin....

Zóó gingen maanden en maanden voorbij, ik ging dien tijd veel op tournée, en had geen gelegenheid, veel naar mijn kippen om te zien.

Toen ik weer terug was, en geregeld avond aan avond op mijn grasveld zat te schemeren, viel het mij op, hoeveel grooter en sterker de witte haan was geworden. Zijn lijf was nu vol uitgegroeid, zoodat zijn pooten niet meer te lang leken voor zijn lichaam, zijn spierwitte vederdos was schoongewasschen en helderglansend, zijn kam en sporen waren fel-rood geworden, en in zijn oog blonk hel, jeugdig vuur.

Mijn 'kebon' (tuintjongen) vertelde mij, dat hij met den 'djongos' elken dag den witten haan aparte, sterke voeding had gegeven, hem schoon gehouden en verpleegd had, en dat een 'doekoen' (inlandsche medicijn-man) hem een middeltje aan de hand had gedaan om hem op zijn volle kracht te brengen.

Ik begreep toen nog niet goed, waar zij heen wilden, en schreef het toe aan ambitie, om bij mij in de gunst te komen, na de zorg, waarin ik het beest bij hun had aanbevolen.

Ja, hij was mooi geworden, de arme magere verschoppeling van vroeger. Hij had niet de schitterende kleuren van den rood-gouden,

want hij was wit, maar het rood van zijn kam en lel en sporen leek daardoor juist nog vuriger, en hij had een glans over zich, dien de ander niet meer had, den glans der Jeugd. De rood-gouden begon al wat ouder te worden, vertelde mij de kebon, hij was erg mooi geweest toen ik hem kocht, maar niet zoo heel jong meer, en een oudere haan bij twaalf jonge kippen houdt het niet meer zoo lang uit.....

Toen gebeurde het, dat de witte, jonge haan al dichter en dichter bij de kippen kwam. De oude prachthaan was op zijn hoede, en stoof uitdagend op hem af. Dan vluchtte de witte nog altijd, maar ééns, op een afstand, bleef hij toch staan, klapte trotsch met de vleugels, en kraaide uitdagend, voller en hooger dan anders, met een langen uithaal aan het eind, als een lok-kreet tegen de kippen. Een witte kip, het was Duifje, de favoriete, hoorde het, en begon weifelend zijn kant op te schuifelen.

De rood-gouden viel woedend uit, Duifje fladderde kakelend weg, en de jonge witte

haan vluchtte weer een eind verder, maar wat langzamer, niet zóó angstig meer.....

Toen begon de groote tragedie.

De kippen begonnen den nieuwen, jongen, sterken haan te voelen. Zij voelden zijn al klaarder en klaarder wordend kukeleku over zich komen, het trilde in haar vanuit zijn al feller en feller rood-stralenden kam en sporen, het glansde in haar af van zijn blanke geveerte, schitterend in de zon, het kwam over haar van zijn jeugd, die de oudere, rood-gouden niet meer had.

Als de oude, groote haan nijdig-attakeerend op hem afstoof, week de kleinere, jonge, nog altijd terug, maar niet zoo haastig meer, langzaam retireerend, den kop naar zijn tegenstander gebogen, als om uit te vallen. En nu en dan draaiden een paar kippen vertrouwelijk langs hem heen, als de oude ergens anders bezig was, en lokten met zacht geklok en spreiding van veeren.....

Tot, op een schoonen morgen, toen de hemel in brand stond, en een trotsche gouden gloed

over de verre bergen lag, de groote catastrofe gebeurde.

Ik zag al mijn bedienden, de djongos, de kebon, de kokkie, de baboes uitloopen, en, als voor een feest, op het grasveld gaan zitten. De heerlijkste tractatie, die inlanders kunnen krijgen, stond te gebeuren, de tractatie, waarvoor zij in 't geniep den witten haan hadden opgefokt met allerlei geheime middeltjes, en waarop zij zich maanden gespitst hadden.

De oude, rood-gouden haan stond, midden op het grasveld, tegenover den witten, die nu besloten was niet meer te vluchten. Zij stonden doodstil, de koppen gebogen, tegenover elkaar, op korten afstand, dreigend, loerend, met doodelijken haat vonkend in hun oogen. De roode kammen, de roode sporen, de roode lellen vlamden van woede en hartstocht.

Het rood, het goud, het paars, het geel schitterde op de veeren van den ouden, het blanke, hooge wit glansde sneeuw-licht op den vederdos van den witten haan. Een rilling ging even over de rood-gouden en witte lijven,

toen bleven ze zóó roerloos, dat het was of zij eeuwig zouden blijven staan, versteend van spanning en ingehouden toorn.

Somber vonkten de oogen der ademloos stille inlanders, wier neusvleugels wijd openstonden.

Toen stortten zij als bliksems op elkaar aan, de rood-gouden en de witte. Het leek een uitbarsting van vuur, felle kleuren laaiden door elkaar, donzen vlokken stoven in 't rond, vlerken klaptten heftig. Zij vlogen op, vielen neer, fladderden weer omhoog, en de veeren dwarrelden van hen af.....

Dàn een stilstaan, tegenover elkaar, de koppen diep gedoken, valsch-loerend, met doods-licht in den tragischen, fonkelenden blik. En dàn weer een hoog opvliegen, stooten, pikken, wiek-slaan, en klauwen met de giftigroode sporen, in een débâcle van helrood bloed en een wolk van afstuivende veeren.....

Tot, opeens, de rood-gouden nederviel, fladderend nog wat voortsukkelde, en toen liggen bleef, overwonnen, weerloos, met dood en

wanhoop in zijn wijd-open oogen, klagelijk en miserabel.

De witte, met roode bloedspatten op zijn blanke geveerte, stond hoog-opgericht op zijn sterke pooten, in een apotheoze van jeugd, en terwijl hij uitdagend met de vleugels klapte, stiet hij een zegevierende fanfare uit, die wijd en zijd weerklonk, en waarop andere hanen in de verte antwoordden.

Toen stapte hij, fier en volheerlijk, naar de jonge, welige kippen, die nu voortaan van hem waren, en het tournooi onverschillig hadden aangezien. De kippen-vrouwen begrepen onmiddellijk het gebeuren, zij tripten en koketteerden om hem heen, als vroeger om den rood-gouden, klokten en kakelden lief-lokkend, en Duifje, de favoriete, duwde haar zachte veeren-pracht vleierend tegen hem aan en bleef opeens, zich aanbiedend, diep gedoken voor hem zitten.....